



รายงานวิจัย

ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์
เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
The Success of Community Learning Center : The Case
Study of Self-Sufficiency Learning Center of Yupo Sub
district, MuangYala , Yala.

โดย

ศรีประไพ อุดมละมุล

เวคิน วุฒิวงศ์

ซูลฟีกอร์ มาโซ

สุพัตรา รุ่งรัตน์

จரியา วงศ์กำแหง

ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณบำรุงการศึกษาประจำปี 2559
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ศรีประไพ อุดมละมุล และคณะ ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
The Success of Community Learning Center : The Case Study of Self-Sufficiency Learning Center of Yupo Sub มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 2558
district, MuangYala , Yala.

หัวข้อวิจัย	ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
ชื่อผู้วิจัย	ศรีประไพ อุดมละมุล
คณะ/หน่วยงาน	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	ราชภัฏยะลา
ปีงบประมาณ	2559

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักคิดแนวทาง วิธีการ กระบวนการ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา ได้ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประธานและกรรมการศูนย์ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป โดยใช้การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม เป็นเครื่องมือ ผลการศึกษา พบว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ได้ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2542 ดำเนินงานในด้านการอบรมทฤษฎี เกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง และการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ฯ มาจากการยึดมั่นในระบบเกษตรผสมผสาน นำมาปรับใช้ โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี สามารถช่วยลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เน้นการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อวางแผนในการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีแนวคิดว่า ต้องอดทน สู้งาน หาประสบการณ์ ฟังภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้หลักการ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น ขณะเดียวกัน สมาชิกทุกคนล้วนมีจิตอาสา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนในการบริหารงาน ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยให้สมาชิกทุกคนทำงานในอาชีพของตนเองให้เสร็จภารกิจเรียบร้อยก่อนจึงจะมาช่วยเหลือกิจกรรมของกลุ่ม

คำสำคัญ : ศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนชุมชน

Research Title	The Success of Community Learning Center : The Case Study of Self-Sufficiency Learning Center of Yupo Sub district, MuangYala , Yala.
Researcher	Sripraphai Udomlamun
Faculty/Section	Humanity and Society
University	Yala Rajabhat
Year	2016

Abstract

The research on “The Success of Community Learning Center : The Case Study of Self-Sufficiency Learning Center of Yupo Sub district, MuangYala , Yala.” had the objective to study the concepts, guidelines, methods, and procedures as well as success factors of the Center’s operation. This case study research collected data through interviews and meetings with the target group which was the community center’s president and committee members. It was found from the result of the study that the Yupo Sufficient Economy Learning Center was founded in 1999 and its main operation concerned money saving, new theory farming, activities promoting self-reliance, and living in accordance with the Philosophy of Sufficient Economy. In addition, the factors affecting the success of the Center’s operation included an implementation of mixed farming system that did not require the use of chemicals to help reduce the purchasing cost of fertilizers and pesticides and keeping records of income and expense for an accurate and appropriate financial planning. The Center also put emphasis on patience and endurance, acquisition of experiences, local wisdoms, and setting good examples. All members had the spirit of volunteering. They also dedicated to work without an expectation for any reward and recognized an importance of empathy; all members were therefore encouraged to complete their individual tasks before helping out with the Center’s activities.

Keywords : Community Learning Center , Self-Sufficiency , Community sage

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นการศึกษาถึงความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ตำบลยุโป โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณบำรุงการศึกษาจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ขอขอบคุณประธานและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลยุโป ที่ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
3. ขอบเขตการวิจัย	5
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	7
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม	12
3. แนวคิดภาวะผู้นำ	20
4. แนวคิดความรู้ความเข้าใจ	25
5. แนวคิดผลกระทบ	31
6. แนวคิดภูมิปัญญา	34
7. บริบทตำบลยุโปและหมู่ที่ 1 ตำบลยุโป	39
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
9. กรอบแนวคิดงานวิจัย	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
1. รูปแบบงานวิจัย	46
2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	47
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	47
4. การรวบรวมข้อมูล	47
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	47

บทที่ 4 ผลการศึกษา	48
1. ประวัติการก่อตั้งและความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	48
2. หลักคิด แนวทางการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	50
3. รูปแบบและกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	52
4. งบประมาณและการสนับสนุนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	54
5. ผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	55
6. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยุโป	56
7. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	57
8. แนวทางการดำเนินงานในอนาคตของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป	58
9. ต้นแบบศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	58
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	60
1. สรุปผล	60
2. อภิปรายผล	61
3. ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	63
ประวัตินักวิจัย	66

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพบกับความท้าทายที่จะต้องอยู่ในสังคมโลกให้ได้อย่างเข้มแข็ง ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) จึงได้ให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

โลกาภิวัตน์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หมายถึง “การแพร่กระจายไปทั่วโลก การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวาง ซึ่งเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ เป็นต้น” นอกจากนี้

โลกาภิวัตน์ เป็นคำศัพท์เฉพาะที่บัญญัติขึ้นเพื่อตอบสนองปรากฏการณ์ของสังคมโลก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในบางส่วนของโลก แต่ส่งผลกระทบต่ออันรวดเร็วและสำคัญต่อส่วนอื่น ๆ ของโลก

ในทางเศรษฐกิจของโลกโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปตามลัทธิทุนนิยม ภายใต้การแข่งขันในลักษณะเสรีนิยม ซึ่งเป็นลักษณะเศรษฐกิจของโลกตะวันตกที่เน้นการค้าเสรี โดยจะให้มีการเปิดการค้าระหว่างประเทศให้เป็นการค้าที่ไร้พรมแดน แต่ภายใต้การค้าเสรีนี้ ความได้เปรียบของบริษัทข้ามชาติ ก็จะมีมากกว่าจึงเป็นความเสรีที่ไม่เท่าเทียมกัน ทุนจะมีการเคลื่อนย้ายไปยังประเทศต่าง ๆ ของโลกที่ให้เงื่อนไขและผลประโยชน์ที่ได้กำไรสูงสุด โลกจะมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ มีการแบ่งงานกันทำโดยถือหลักการว่าที่ไหนถูกก็ผลิตหรือซื้อที่นั่น โดยต่างฝ่ายจะใช้มาตรการทางภาษีให้น้อยที่สุด โดยโลกตะวันตกก็จะมี การปกป้องธุรกิจที่ไม่สามารถแข่งขันกันได้ ในรูปแบบของการกีดกันทางการค้า ในแบบที่เรียกว่า NTB (Non-Tariff Barrier) การค้าของโลกจะตกอยู่ภายใต้กติกา WTO (World Trade Organization) ที่โลกตะวันตกไม่กี่ประเทศเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข และข้อตกลงในลักษณะที่เป็นทวีภาคี ได้แก่ ที่มาในรูปแบบของ FTA (Free Trade Area) ซึ่งหาก WTO ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ ก็จะมีการทำข้อตกลงความร่วมมือในระดับภูมิภาค เช่น ASEAN, NAFTA, APEC เป็นต้น

กระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ ในโลก โดยเฉพาะประเทศที่มีระบบและสังคมที่เชื่อมโยงและพึ่งพิงกับต่างประเทศสูง ดังเช่น ประเทศไทย ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะต้องรับความเปลี่ยนแปลงที่มาจากกระแสโลกาภิวัตน์นี้

ในห้วงที่ผ่านมา จากการศึกษาที่ต้องรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยในฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่กับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม โดยมี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุล่วง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันก็มุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-10 สรุปได้ว่าประสบความสำเร็จ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินส่งเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหายาเสพติดแต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาส และข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเซย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกินมีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอดแต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้” (พระบรมราโชวาท 5 ธันวาคม 2517)

พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน คือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนา ที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548:41-47)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่ภาคการเกษตร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง

การพัฒนาเศรษฐกิจภาคการเกษตร ของไทยจะต้องพัฒนาไปในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน และกำหนดให้เป็นนโยบายหลักในการพัฒนาด้านการเกษตร โดยได้ดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนขึ้นทั่วประเทศให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้และเพิ่มทักษะอาชีพด้านการเกษตร ภายใต้หลักคิดตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2548 และได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในลักษณะการบูรณาการของหน่วยงานในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะส่วนภูมิภาค สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญ ในการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะได้มีการทบทวน ศึกษา วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและวิธีการดำเนินงานในปีต่อไป

อย่างไรก็ตาม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เป็นองค์กรที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืน และมั่นคงแก่เกษตรกรให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่อเกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพการเกษตร ก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ต่อไปกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนโดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนมั่นคง ทั้งนี้ได้มอบหมายให้สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดในฐานะหน่วยงานผู้แทนกระทรวง รับผิดชอบประสานการดำเนินงานบูรณาการกับทุกภาคส่วน ภายใต้การทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป เป็นศูนย์การเรียนรู้หนึ่งที่มีความเข้มแข็ง โดยเกิดขึ้นจากความคิดของคนในชุมชน ร่วมคิดร่วมทำเพื่อให้ชุมชนมีศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และความรู้ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ค่านิยมและเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ตั้งแต่ปี 2552

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลักดันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาการเรียนด้านเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเข้มแข็งถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การขับเคลื่อนวาระเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการดำเนินงาน กระบวนการ ขั้นตอน การมีส่วนร่วมของสมาชิกตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของศูนย์ฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางนำไปปรับใช้กับศูนย์เรียนรู้ฯ อื่น ทำให้มีศูนย์เรียนรู้ฯ ที่เข้มแข็งและมีศักยภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักคิด แนวทาง วิธีการ กระบวนการ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

3. ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case study) ซึ่งเป็นการศึกษาถึงเงื่อนไขต่างๆที่ทำให้การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ประสบความสำเร็จ ตลอดจนพัฒนาการในด้านต่างๆของศูนย์

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี จึงได้กำหนดให้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโปเป็นหน่วยของการศึกษา เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆของกลุ่ม โดยศึกษาจากประธานและกรรมการศูนย์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ในมิติต่างๆอย่างรอบด้าน เช่น ประวัติการก่อตั้ง พัฒนาการของศูนย์ฯ กระบวนการดำเนินงาน และเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ประสบความสำเร็จ โดยสามารถนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนในที่อื่นๆได้

5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

ปราชญ์ชุมชน หมายถึง ครู หรือใครก็ตามที่มีภูมิปัญญาไทยที่ดีเลิศ สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง ที่หลายคนยกย่องกันว่าเป็น ปราชญ์ มีสาขาองค์ความรู้ที่หลากหลาย ตามความถนัดและการ

ปฏิบัติของแต่ละคน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่มีการหล่อหลอม ซึมซับ บ่มเพาะ คั้นคว่ำ ทดลองโดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ เพื่อทดสอบความถูกต้อง คิดสรรกลั่นกรองสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต แก่ผืนแผ่นดิน แล้วถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานต่อ ทั้งที่เป็นมรดกและทั้งที่เป็นสมบัติทางปัญญา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา นั้น เพื่อให้การศึกษามีความเข้าใจ สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้วางกรอบในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดภาวะผู้นำ
4. แนวคิดความรู้ความเข้าใจ
5. แนวคิดผลกระทบ
6. แนวคิดภูมิปัญญา
7. บริบทตำบลยุโปและหมู่ที่ 1 ตำบลยุโป
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดงานวิจัย

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของ คนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียงจึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการดังนี้

3.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

3.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้

แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

ประเวศ วะสี (2542 : 4-7) ได้สรุปความหมายและลักษณะของทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่ง ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เพียงพอในอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจเพียงพอ ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก

3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่นการทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาคนยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิรูปและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบ เตี้ยจวนเตี้ยรววยแบบกะทันหัน เตี้ยตงงาน ไม่มีกิน มีใช้ ซึ่งประสาหมนุษย์คงทนไม่ไหว จึงทำให้สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ติดยาเสพติด แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อเศรษฐกิจพอเพียงก็เกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงอาจจะเรียกได้หลายชื่อ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน หรือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ มี 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ผลิตอาหารเอง เหลือขาย ทำให้มีกินอิ่ม มีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นองค์ชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกษตรหัตถกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ทำธุรกิจปั้มน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์แพทย์แผนไทยจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เชื่อมโยงกับบริษัททำธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งการส่งออก

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการตัดสินใจ และการกระทำ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการพัฒนา ที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยไม่ต้องกังวลกับความผันแปรของธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคี

อำพล เสนาณรงค์ (2543) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึงการพยายามพึ่งตนเองช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถ ผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ใน

ท้องถิ่นหรือในประเทศมากที่สุด พยายามก่อกำเนิดให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

เศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ การยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อม ต้องมีจิตใจ ที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควร ที่จะสร้างพลังผลักดัน ให้มีภาวะจิตใจอีกเต็ม ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริตแม้ว่าจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม มิพึงควรท้อแท้ ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชดำรัส “การพัฒนาคน” ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า “บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายที่แน่นอนและบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน..”

2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่น ได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันนำความรู้ที่ได้มารับมาถ่ายทอดเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประสาน สัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริม ให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น ให้สามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่น ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดี ยิ่ง สิ่งที่ดีก็คือการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4. พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลอง ทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับ สภาพภูมิประเทศ และสังคมไทย สำคัญที่สุดคือ สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพระราชดำรัสว่า “จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ คือ เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องถิ่น เพราะว่า แต่ละท้องถิ่น สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องถิ่นที่ต่างกัน ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

5. พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือแม้ไม่มีเงินก็มีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้ (ทิศทางการพัฒนาชนบทตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การประชุมวิชาการของสถาบันวิจัยพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542)

ไสว บุญมา (2543) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นความหมายทางปรัชญา การดำเนินชีวิตซึ่งมีความกว้างและลึกแตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยในความหมายของ คำว่า “พอเพียง” ในด้านปรัชญาการดำเนินชีวิต มีความหมายสำคัญยิ่งกว่าความหมายทางด้านเศรษฐกิจทั้งนี้เพราะมนุษย์จะ

ไม่มีความรู้สึก “พอเพียง” ในด้านจิตใจ ซึ่งมีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ ทางศีลธรรมจรรยา อีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาเศรษฐกิจจะไม่สำเร็จและยั่งยืน หากฐานทางสังคมและการเมืองไม่มั่นคงพอทั้งนี้ ฐานทางสังคมและการเมืองจะมั่นคงได้ต่อเมื่อสมาชิกในสังคมปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของส่วนรวม ซึ่งวางอยู่บนกรอบของศีลธรรม

อีกนัยหนึ่งเศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า เราใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการผลิตเพื่อบริโภคเองบ้าง และเพื่อแลกเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสม จุดมุ่งหมายเบื้องต้นของการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ให้คนไทยทุกคนสามารถมีสิ่งต่างๆ เพียงพอสนองความต้องการเบื้องต้น หรือมีปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ถ้าทรัพยากรและความสามารถมีเพียงพอจะผลิตและบริโภคในนั้นบ้างก็ได้ เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า “แม้บางอย่างจะดูฟุ่มเฟือยแต่ก็ทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ควรทำก็สมควรที่จะปฏิบัติ” โดยหมายถึงคนไทยทุกคนควรมีทุกอย่างครบตามที่ร่างกายต้องการก่อนที่บางคนหรือบางกลุ่มจะมีบางสิ่งเกินความจำเป็นจนถึงระดับฟุ่มเฟือยและฟุ้งเฟ้อ

หัวใจของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ความสมดุลหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

ด้านวัตถุดิบเศรษฐกิจกับด้านจิตใจหรือศีลธรรม ที่ผ่านมาระดับความสำคัญกับวัตถุดิบทำให้เกิดความโลภไม่สิ้นสุด ส่วนด้านจิตใจถูกละเลยไม่ได้รับการพัฒนา คนที่ทำตามกฎเกณฑ์ หรือคนดีมักไม่ร่ำรวยอย่างรวดเร็วทางวัตถุเหมือนกันที่คดโกง

ด้านการผลิตเพื่อบริโภคเองในครอบครัวกับเพื่อขาย เป็นรูปแบบการผลิตเพื่อขายทำให้เกิดความชำนาญ ในด้านการผลิตเฉพาะอย่าง ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวไม่ได้รับความสนใจมากนัก การผลิตที่ทำในรูปแบบเฉพาะอย่างทำให้เกิดความเสี่ยงต่อเหตุการณ์ภายนอกมากขึ้น

ด้านการผลิตเพื่อขายในประเทศกับการผลิตเพื่อส่งออก ที่ผ่านมาระดับการผลิตเพื่อส่งออกมากกว่าเพื่อบริโภคในประเทศ มุ่งใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อลดต้นทุนให้ต่ำ ทำให้ละเลยและไม่สนใจ ภูมิปัญญาดั้งเดิมซึ่งจะเลือนหายไปมากที่สุด

ด้านการลงทุนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลกับชนบทที่ห่างไกล การพัฒนาที่ผ่านมาระดับให้ความสำคัญกับกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลาง ต่างกับภาคชนบทที่ถูกมองข้าม ผลจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างภาคเมืองและชนบทอย่างเห็นได้ชัดเจน

ด้านการกระจายผลของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้อำนาจทางเศรษฐกิจตกอยู่ในมือคนรวยคนจนเป็นจำนวนมากที่ต้องหาเช่ากินค่า คนรวยกลายเป็นผู้คุมอำนาจทางการเมืองและนโยบายเศรษฐกิจซึ่งมักได้รับผลประโยชน์มากกว่าคนจน

ด้านอุตสาหกรรมและการบริการกับการเกษตร คือการมองข้ามการพัฒนาในภาคเกษตรทำให้สังคมเกษตรกรรมถูกลืม ถูกทอดทิ้ง ทั้งที่สังคมเกษตรเป็นสังคมที่มีการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งคือ

สังคมเกษตรสามารถผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ เพราะมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดังนั้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ เกษตรกรจึงไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง

ด้านเทคโนโลยียุคใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผ่านมามีประเทศเน้นการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีมากกว่าการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทำให้ระบบคุณค่าทางด้านภูมิปัญญาถูกลดความสำคัญลง ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนที่ภาคเกษตรต้องหันมาพึ่งพาเครื่องจักรสมัยใหม่เกือบทั้งหมด

ดังนั้น แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เน้นความพอดี ไม่มากและไม่น้อยเกินไป ในมิติของ ของสามห่วง สองเงื่อนไข เพื่อเอามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.1 แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วม

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อดัมส์ ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้ (กรมอนามัย, 2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตย ในกรณีนี้คือ การเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับ จากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตัวเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 2) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผนเพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่งการพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้ โดยมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออก ในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการแสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือ เป็นผู้กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนและเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานและบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ทศพล กฤตยพิสิฐ (2538 : 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นในรูปกลุ่ม / องค์กรหรือชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือชุมชน มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มี

ผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ มีความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ มีกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนรองรับ ประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้ สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ประชาชนหรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

Batten (อ้างใน ถนอม สุขสง่าเจริญ, 2526: 25) กล่าวถึง แนวคิดการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ในการใช้ความคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการ โดยยึดหลักต่อไปนี้ คือ หลักการช่วยตนเอง หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และหลักประชาธิปไตยในการ ดำเนินงาน

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหัทยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาซันนารี (2543 : 138-139) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

(1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

(2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภทคือการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง และการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ โดยการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา และมีการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหารมีอำนาจต่อการจัดการทรัพยากร โดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

กรรณิการ์ ชมดี (2524: 5) กล่าวโดยสรุป คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหา

ความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/ กลุ่ม/ องค์กรชุมชน ให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือ องค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ งานพัฒนาต่างๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ทั้งนี้ การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น จะต้องเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญ คือการมีความ ตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ/กิจกรรม หนึ่งกิจกรรมใด ที่เป็นความต้องการของส่วนรวม โดยความร่วมมือของประชาชนในทิศทางที่ต้องการ โดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

2.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไป ว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
 - (2) การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
 - (3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - 1) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 2) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
 - (4) การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
 - (5) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น ๆ
- นอกจากนี้ ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทาง พัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้
- (1) ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
 - (2) ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - 1) ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - 2) วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ

3) ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น

4) ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

5) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

6) ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

7) ร่วมรับผลประโยชน์ หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532: 362) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้

(1) หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชนโดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

(2) หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

(3) หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ร่วมสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

(4) การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

(5) หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนา

(6) หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545: 118) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

(1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1) จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

3) จัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

4) ลงมือปฏิบัติจริง

5) ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

(2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความสามารถที่มีจะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2) สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน

Cohen and Uphoff (1981 อ้างใน เอกวิทย์ นวเศรษฐ์ 2554: 7) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร

(2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ

(3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

องค์การสหประชาชาติ United Nation (1981 อ้างใน เอกวิทย์ นวเศรษฐ์ 2554: 8) ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

สุชาติ จักรพิสุทธ์ (2547) ศึกษาเรื่องการศึกษาทางเลือกของชุมชน ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมนักคิดต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

(2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพันการเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการโดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- (1) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
- (2) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
- (3) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
- (4) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเข้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

2.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949 อ้างใน เอกวิทย์ นวเศรษฐ์ 2554: 10) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์ กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประยูร ศรีประสารณ์ (2542: 5) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

- (1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ

(2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

(3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมได้ ดังนี้

(1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ

(2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้

(3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

2.6 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

อภิญา กังสนารักษ์ (2544: 14 - 15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

(2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงานรวมถึงทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

(3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

อคิน รพีพัฒน์ (2547: 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

(1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

(2) การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา

(3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

(4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (ออนไลน์, 2547) ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ได้สรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 มีขั้นตอน ดังนี้

(1) การคิด

(2) การตัดสินใจ

(3) การวางแผน

(4) การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ 2 มีขั้นตอน ดังนี้

(1) การกำหนดปัญหา

(2) การวางแผน

(3) การดำเนินงาน

(4) การประเมินผล

(5) การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมดสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 6 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข

(2) ตัดสินใจกำหนดความต้องการ

(3) ลำดับความสำคัญ

(4) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร

(5) ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน

(6) ประเมินผล

3. แนวคิดภาวะผู้นำ

มโนทัศน์ของผู้นำ ภาวะผู้นำ (leadership) เป็นปรากฏการณ์สากลของมนุษยชาติเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับสังคมมนุษย์ ทุกสังคมไม่ว่าสังคมที่เจริญแล้วหรือสังคมที่ล้าหลังกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กต่างมีผู้นำทั้งสิ้น ในยุคก่อนนั้นมีคำที่แสดงภาวะผู้นำ เช่น หัวหน้า ประมุข ราชา พระยา เป็นต้น ส่วนคำว่าผู้นำเป็นคำที่เกิดในยุคหลัง มีในภาษาอังกฤษประมาณ ค.ศ.1300 แต่คำว่า ‘leadership’ (ภาวะผู้นำ) เพิ่งจะปรากฏประมาณปี ค.ศ.1800 ภาวะผู้นำเป็นวิธีการของการสั่งการเพื่อให้กลุ่มได้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนผู้นำ คือ บุคคลที่ใช้วิธีการหรือกระบวนการ เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2536: 25-36)

ประพันธ์ ผาสุกยี่ด (2541 : 87) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสามารถในการนำ หรือ ภาวะผู้นำว่าเป็นคุณสมบัติหรือทักษะส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่สามารถสร้างขึ้นได้ หากได้รับการพัฒนาฝึกฝนผู้นำ ที่เราพบเห็นกันอยู่ทุกวันนี้อาจจะไม่มีความสามารถในการนำที่ดีพอก็ได้ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายทั้งในระดับองค์กรและในระดับประเทศ พุดง่าย ๆ ก็คือ คนที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำนั้น ไม่ได้

หมายความว่าเราจะเพียบพร้อมซึ่งคุณสมบัติ และการสามารถในการนำเสนอไป แต่ในทางตรงกันข้าม ใครที่มีภาวะผู้นำบุคคลนั้นมีความพร้อมและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำ

คุณวุฒิ คนฉลาด (2540 : 11) พบว่าการที่องค์กรหรือหน่วยงานจะอยู่รอดหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับบุคคล 2 ประเภท คือ ผู้นำที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า ซึ่งเรียกว่าผู้นำหรือผู้บริหาร โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารองค์กรหรือผู้นางค์กร และอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ปฏิบัติ โดยทั่วไปเรียกว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนผู้บริหารหรือผู้นำเรียกว่า ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารกับผู้มีอำนาจเป็นคนคนเดียวกันหรือเป็นคนละคนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่แสดงออก ความแตกต่างของผู้นำกับผู้บริหาร สามารถแยกแยะได้คือ ผู้นำ เป็นผู้มีพลังอำนาจสามารถโน้มน้าวจิตใจคนอื่นให้ทำตามโดยอาศัยคุณงามความดีที่เรียกว่า ‘พระคุณ’ โดยไม่ต้องมาดำรงตำแหน่งเหมือนผู้บริหาร ส่วนผู้บริหารเป็นผู้มีตำแหน่งและมีอำนาจตามกฎหมายจึงเป็นผู้มี ‘พระเดช’ ถ้าผู้ใดมีทั้งพระคุณ และพระเดชแล้ว ผู้นำกับผู้บริหารจึงจะเป็นคนคนเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

ธร สุนทรายุทธ (ม.ป.ป.: 97) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจตามที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจเหนือขึ้นไป โดยรับผิดชอบหน่วยงานตามระเบียบ แบบแผน มีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นได้บัญญัติไว้ ส่วนผู้นำเป็นบุคคลที่สามารถจูงใจบุคคลในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยเกิดจากการศรัทธา เลื่อมใส ผู้นำเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดผลดี ที่จะทำให้องค์กรดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สมยศ นาวิการ (2540 : 158) ภาวะผู้นำปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ประการแรก ภาวะผู้นำที่เป็นทางการ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหาร เป็นผู้นำ โดยอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งบริหารที่มีโอกาสและความรับผิดชอบที่จะใช้ความเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ ในความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารบางคนจะมีความเข้าใจที่ดีต่ออำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารเหล่านี้จะเป็นผู้นำที่ดี ประการที่สองคือ ภาวะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการสามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นได้ แม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้ถูกแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ พวกเขาสามารถกลายเป็นผู้นำโดยความดึงดูดส่วนบุคคลของพวกเขาได้

องค์กรที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากองค์กรที่ไม่ประสบความสำเร็จคือ ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การขาดแคลนผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดขึ้นกับองค์กรธุรกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น องค์กรของรัฐ องค์กรทางการศึกษา วัด มูลนิธิ และองค์กรอื่น ๆ ก็ต้องประสบปัญหาอย่างเดียวกันได้ (สมยศ นาวิการ, 2540 : 103)

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำคือ ความสามารถของแต่ละบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยใช้การชักชวน จูงใจให้

บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการของตนได้ด้วยความเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือ ดังนั้น ผู้นำคือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มในอันที่ก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มผู้บริหารในฐานะผู้นำขององค์กรจะต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อความสำเร็จขององค์กร เพราะเป็นบุคคลที่ตัดสินใจว่าควรทำอะไร และเป็นผู้นำสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เหตุผลที่ผู้นำสำคัญกว่าวัฒนธรรมขององค์กรและเครื่องมือการจัดการ เพราะผู้นำเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ดีขององค์กรไม่สามารถเกิดขึ้นหรือหล่อหลอมตนเองได้ แต่ต้องอาศัยผู้นำสร้างขึ้น (ทิสี่ โนเอลเอมี, 1999 แปลจาก ทรงวิทย์ เขมเศรษฐ์, 2542)

Steers (1977 อ้างใน ทวนชัย ชันทะสีมา, 2555: 13) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ขององค์กรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย คือ

(1) ช่วยให้บุคลากรขององค์กรได้รับการประสานงาน และแนะนำการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

(2) ช่วยรักษาสถานภาพขององค์กรให้มีความมั่นคง โดยการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

(3) ช่วยประสานฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรให้ดำเนินการได้ตามลักษณะพลวัตภายในองค์กร โดยเฉพาะในช่วงที่องค์กรอยู่ในระหว่างการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง ช่วยแก้ไขความขัดแย้งระหว่างส่วนต่างๆ และ

(4) ช่วยให้บุคลากรในองค์กรบรรลุถึงความต้องการต่าง ๆ ทั้งในด้านความพึงพอใจและเป้าหมายส่วนบุคคล โดยจะเป็นผู้ที่ชักชวน จูงใจให้ผู้ร่วมงานมีความยินดี และมีความเต็มใจที่จะร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

นอกจากนั้น Kouzes and Posner (1977 อ้างใน ทวนชัย ชันทะสีมา, 2555: 30) ได้ทำการวิจัยเป็นเวลากว่า 10 ปี เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำโดยได้สำรวจความคิดเห็นจากคนกว่า 20,000 คนที่อาศัยอยู่ใน 4 ทวีป อันได้แก่ อเมริกา ยุโรป เอเชีย และออสเตรเลีย เพื่อจะสรุปว่าอะไรคือคุณลักษณะที่ผู้นำจำเป็นต้องมี และในที่สุดก็สรุปคุณลักษณะสำคัญได้ 4 ประการ เรียงตามลำดับจากคุณลักษณะที่ถูกเลือกมากที่สุด ดังนี้

(1) จะต้องมีความจริงใจ การที่คนจะร่วมหัวจมท้ายไปกับผู้นำได้นั้น สิ่งสำคัญอันดับแรกก็คือเขาจะต้องไว้วางใจในผู้นำของเขาได้ ความไว้วางใจที่ว่าจะวัดกันจากสิ่งที่ผู้นำพูดและปฏิบัติ หากผู้นำพูดไว้อย่างหนึ่งแล้วไปทำอีกอย่างหนึ่งความไว้วางใจก็คงจะไม่เกิดขึ้น นอกจากนั้นสิ่งที่ผู้นำพูดและทำจะต้องอยู่บนพื้นฐานของค่านิยมที่กำหนดไว้ และจะต้องยืนหยัดอยู่บนหลักการที่ถูกต้อง

(2) จะต้องสามารถมองไปข้างหน้า ผู้นำกับเรื่องทิศทางเป็นสิ่งคู่กัน เพราะการนำนั้นหมายถึงการมุ่งไปที่ทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มองเห็นเป้าหมายที่กำลังจะมุ่งไป และสามารถสื่อภาพของเป้าหมายนั้นให้ทุกคนเห็นได้อย่างชัดเจน

(3) จะต้องสามารถชนะใจ และทำให้ทุกคนรู้สึกกระตือรือร้นเกิดพลังและมีความหวัง สำหรับสิ่งที่ดีว่าในอนาคต ผู้นำจะต้องสามารถสื่อภาพของเป้าหมายออกมาในรูปแบบที่ทำให้ทุกคนมีความต้องการที่จะไปให้ถึงจุดนั้น การนำที่แท้จริงนั้นจะต้องไม่มีการบังคับข่มขู่และบีบคั้น หากแต่ต้องมีความสมัครใจของทุกคน

(4) จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ คือทำให้ทุกคนเชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถพาพวกเขาไปได้ตลอดรอดฝั่ง และถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัย

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการนี้ เมื่อนำมารวมกันแล้วจะได้สิ่งที่เรียกว่า ความน่าเชื่อถือ ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำทุกคน การที่เราจะเชื่อผู้นำสักคนหนึ่งนั้น หมายถึงว่าเราจะต้องเชื่อว่าเขาเป็นคนที่ปากกับใจตรงกัน เขาจะต้องทำในสิ่งที่เขาพูด ตัวเราเองก็กระตือรือร้นและตื่นตัวกับการเดินไปสู่ทิศทางที่เขานำไปตลอดจนมีความสามารถที่จะนำเราไปยังจุดนั้นได้ ความน่าเชื่อถือเป็นต้นตอสำคัญที่จะทำให้เกิดความจงรักภักดี เกิดพันธะสัญญา และเกิดพลัง ผู้นำที่แท้จริงจึงมิใช่ผู้ที่ทำหน้าที่เพียงแค่นี้ หรือออกคำสั่งบังคับ โดยอาศัยอำนาจหรือตำแหน่ง หากแต่จะต้องเป็นผู้ชี้แนะและคอยกระตุ้นให้ทุกคนอยากทำ ต้องการที่จะทำ ซึ่งความสามารถที่จะทำเช่นนี้ได้จะขึ้นอยู่กับ ความน่าเชื่อถือ ของผู้นำนั่นเอง นอกจากนี้หน้าที่ของผู้นำที่จะต้องปรับคุณลักษณะส่วนตนแล้ว Kouzes and Posner (1977 อ้างใน ทวนชัย ชันทะสีมา, 2555: 30) ยังได้กล่าวสรุปไว้อย่างละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้นำจะต้องยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับภารกิจหลัก 5 ประการ ที่มีต่อองค์กร ดังนี้ คือ

(1) ต้องกล้าที่จะท้าทายกระบวนการทำงาน ด้วยการมองงานทุกอย่างให้เป็นสิ่งที่ท้าทายเพื่อจะหาโอกาสเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนา โดยไม่ยึดติดกับธรรมเนียมปฏิบัติ และหมั่นตั้งคำถามทุกครั้งเมื่อพบกับสิ่งที่หยุดนิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต้องทำตัวให้ฉีกแนวออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ กล้าที่จะทดลองทำ กล้าที่จะเสี่ยงและพร้อมที่จะเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

(2) ต้องเหนี่ยวนำชักจูงให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วม ด้วยการให้ภาพของอนาคตที่ดี และสดใสกว่าที่เป็นอยู่ ตลอดจนสามารถชักจูง และโน้มน้าวคนให้ไปสู่วิสัยทัศน์ร่วมกันได้ ด้วยการสร้างค่านิยมความสนใจ ความหวัง ความฝัน และพลังสู่ออนาคตร่วมกัน

(3) ต้องช่วยทำให้คนอื่นสามารถที่จะปฏิบัติได้ โดยการทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยง ที่คอยให้การสนับสนุน ส่งเสริม ประสาน เพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ด้วยการเสริมสร้างคนให้มีส่วนร่วมในการวางแผน และสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ให้การสนับสนุนและมอบหมายงานที่สำคัญให้ทำจนผู้ปฏิบัติงาน เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งมองตัวเองว่าเป็นส่วนสำคัญของทีม

(4) ต้องปูทางทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คือไม่ใช่เพียงแค่ว่าพูด แต่ต้องทำตัวเป็นตัวอย่าง เช่น ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมที่กำหนดไว้ มีความจริงใจ และตั้งใจที่จะทำให้อดี ถึงแม้ว่าจะมองว่า

เป็นชัยชนะเพียงเล็กน้อยก็ตาม โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งแสดงถึงความก้าวหน้า และเป็นรากฐานสำคัญสำหรับสร้างพันธะสัญญาเพื่อชัยชนะอันยิ่งใหญ่ต่อไป

(5) ต้องเสริมสร้างกำลังใจ เพื่อให้ทุกคนในทีมพร้อมที่จะมีส่วนช่วยทำงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้นำจะต้องไม่ลืมหือมองข้ามสิ่งเหล่านี้ และไม่ลืมที่จะให้รางวัล กล่าวขอบคุณ จัดงานฉลอง หรือทำอะไรก็ได้ที่ทำให้พวกเขาเหล่านั้นได้รู้สึกว่าเป็นเพราะพวกเขาเหล่านั้นเองงานจึงสำเร็จ หรือเป็นจริงขึ้นมาได้

ผลจากการวิจัยของ Kouzes and Posner เห็นได้ชัดว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ทุกคน ดังเช่นที่ ประพันธ์ ผาสุกยัต (2541: 91) ได้กล่าวว่า นอกจากภาวะผู้นำจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวคนแล้ว แต่ยังสามารถเพิ่มพูนทักษะด้านนี้จากการทดลองทำไม่ว่าจะเป็นการทดลองผิดทดลองถูก จากประสบการณ์ที่ผ่านมา หรือจากการสังเกต ตัวอย่างที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาค้นคว้า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน หรือจากตัวอย่างทั้งดีและไม่ดีที่มีให้พบเห็นกันอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษาได้จากแหล่งต่างๆ ทั้งที่เป็นการศึกษาแบบเป็นทางการ และการศึกษานอกระบบในรูปแบบต่างๆ

ผลการวิจัยนี้ ยังสอดคล้องกับแนวความคิดภาวะผู้นำในบริบทของสังคมไทย ดังที่ ประชุม รอดประเสริฐ (2542: 18-19) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้บริหารยุคใหม่ว่า จะต้องรู้จักปรับหน้าที่ และคุณสมบัติแห่งตน เพราะแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารในอดีตที่ว่า “ผู้บริหาร คือผู้ที่สามารถใช้ให้ผู้อื่นทำงานแทนตน” เป็นแนวคิดที่ไม่เข้ากับยุคสมัย หรือไม่เป็นที่ยอมรับแล้ว เนื่องจากสายการบังคับบัญชาระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาแคบและใกล้ชิดกันมาก จนคำว่า ผู้ใต้บังคับบัญชามักไม่นิยมใช้กันแต่จะใช้คำว่าผู้ร่วมงานมากกว่า ผู้บริหารและผู้ร่วมงานอาจไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันเฉพาะตำแหน่งและความรับผิดชอบเท่านั้น รวมทั้งผู้บริหารอาจอยู่ในตำแหน่งไม่ยาวนานตลอดชีวิตงานเหมือนเช่นแต่ก่อน ตำแหน่งผู้บริหารมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่เสมอ ส่วนผู้ร่วมงานส่วนใหญ่มักเป็นตำแหน่งคงที่ และเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความชำนาญ ซึ่งผู้บริหารทั้งที่เก่าและเข้ามาใหม่ต้องพึ่งพากันในฐานะที่ปรึกษาทางความคิด ในฐานะมือและเท้าขององค์กรที่เข้มแข็งทรงพลัง ฉะนั้น ผู้บริหารหน่วยงานยุคใหม่จำต้องปรับหน้าที่ คุณสมบัติของคนใหม่ โดยบริหารงานด้วยพระคุณมากกว่าพระเดช เพื่อให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารสามารถปรับตนได้ไม่ยาก โดยเริ่มต้นทำความเข้าใจกับตนเองใหม่ว่า “ตนเป็นบุคคลหนึ่งที่มีสภาพเท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ แต่มีหน้าที่ต้องทำให้หน่วยงานมีความก้าวหน้าประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ ให้เพื่อนร่วมงานสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยความสะดวก และมีความสุขสบายใจ ซึ่งเป็นแนวคิดการบริหารงานสมัยใหม่ของผู้บริหารที่ว่า ผู้บริหารคือผู้ให้บริการแก่ผู้อื่น (administrator is the one who serves the others)” และคุณสมบัติของผู้บริหารยุคใหม่ต้องแสดงออกถึงคุณลักษณะของผู้ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และทำให้เกิดความง่ายในการปฏิบัติงานให้

มากที่สุดคือ หลักการบริหารแนวใหม่ที่ว่า “ผู้บริหาร คือ ผู้อำนวยการ (administrator as a facilitator)” คุณลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้บริหารและผู้ร่วมงานมีสัมพันธภาพที่เป็นกันเอง ผู้ร่วมงานจะมีความรับผิดชอบ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ให้ความเชื่อถือและมีความจริงใจกับผู้บริหาร

4. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

4.1 ความรู้

โสภา ชูพิกุลชัย และอรทัย ชื่นมนุษย์ (2516 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 9) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นการรับรู้ จำและเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เกิดจากประสบการณ์และทัศนคติ ประกอบขึ้นจากความรู้ต่างๆ เคยได้เรียนมา เกี่ยวกับลักษณะของสิ่งของนั้นๆ บวกกับการตีค่าของสิ่งนั้นกับความรู้ที่มีอยู่

วิเชียร เกตุสิงห์ (2520 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 10) ได้ให้ความหมายของความรู้ความจำว่า เป็นความสามารถในการระลึกได้ถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เคยมีประสบการณ์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น จากการเรียนเนื้อหาวิชาต่างๆ จากการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ และการเล่าต่อๆ กันมา เป็นต้น ความเข้าใจ คือ ความสามารถในการแปลความตีความและขยายความได้

อนันต์ ศรีโสภา (2522 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 9) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความจำในสิ่งที่มีประสบการณ์มาก่อน เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่างๆ ที่ได้รับจากการศึกษา ค้นคว้า สังเกตรวบรวมเป็นความจำเก็บไว้และแสดงออกมาโดยการจำได้ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเฉพาะ เป็นความรู้เกี่ยวกับความหมายของเนื้อหาและความรู้เกี่ยวกับความจริง เช่น เวลา เหตุการณ์ บุคคล สถานที่ แหล่งกำเนิด เป็นต้น

ด้านที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับวิธี และการดำเนินงาน ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ประกอบด้วย

- 1) ความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนต่าง ๆ
- 2) ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มและการจัดลำดับ
- 3) ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกและแบ่งประเภทของสิ่งต่างๆ
- 4) ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ด้านที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิด และโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วย

1) ความรู้เกี่ยวกับกฎ และการใช้กฎในการบรรยายคุณค่าหรือพยากรณ์ หรือตีความของสิ่งที่เราสังเกตเห็น

2) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 12) ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้หรือระลึกได้โดยการมองเห็น การได้ยิน ความรู้ในที่นี้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ เป็นต้น

อุทุมพร ทองอุทัย (2523 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 10) ให้ความหมายของความรู้ว่าคือ พฤติกรรมและสภาพการณ์ต่างๆ ซึ่งเน้นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึงหรือการระลึกได้ก็ตาม เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้โดยเริ่มต้นจากการรวมสาระต่างๆ เหล่านั้น จนกระทั่งพัฒนาไปสู่ขั้นที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นไป ความเข้าใจ หมายถึง ขั้นตอนสำคัญของการสื่อความหมายโดยอาศัยความสามารถทางสมองและทักษะซึ่งอาจจะกระทำได้โดยใช้ปากเปล่า ข้อเขียนภาษา หรือสัญลักษณ์ต่างๆ โดยทำความเข้าใจ ซึ่งประกอบด้วย การแปล การตีความหมาย และการสรุปอ้างอิง

Bloom (n.d.อ้างใน อักษร สวัสดิ์, 2542: 26 - 28) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการ และกระบวนการต่างๆ รวมถึงแบบของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำอันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ.1965 Bloom ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของคนว่า ประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่างๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป และได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

ระดับ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิดวัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ย่างยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ระดับ 2 ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ระดับ 3 การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) ในเรื่องใดๆ ที่มีอยู่เดิมไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอด มาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

ระดับ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจและการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กันรวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

ระดับ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ หรือส่วนใหญ่ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งการสังเคราะห์จะจะมีลักษณะเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันเพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตสิ่งที่กำหนดให้

ระดับ 6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด เช่น ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยที่การกำหนดกฎเกณฑ์ (Criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสินใจ การประเมิน จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristic of Cognitive Domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ความรู้ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้าง ผลิต ความคิด ความเชื่อ ความจริง ความหมาย โดยใช้ข้อเท็จจริงข้อคิดเห็น ตรรกะ แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่างๆ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้าง/ ผู้ผลิตจะให้ความหมาย

ความรู้มีโครงสร้างอยู่ 2 ระดับ คือ โครงสร้างส่วนบนของความรู้ ได้แก่ Idea ปรัชญา หลักการ อุดมการณ์ โครงสร้างส่วนล่างของความรู้ ได้แก่ ภาคปฏิบัติการณ์ของความรู้ ได้แก่ องค์ความรู้ที่แสดงในรูปของ ข้อเขียน สัญญา การแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น ศิลปะ การเดินขบวนทางการเมืองโครงสร้างส่วนล่างของความรู้ มีโครงสร้างระดับหลัก คือ ความหมาย (significant)

ความรู้และอำนาจ เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะถูกผลิตและเคลือบไว้ภายใต้รูปแบบ 2 รูปแบบคือ (1) รูปแบบที่แสดงออกถึงความรุนแรง ได้แก่ ความรู้ทางด้านการปราบปราม การทหาร การควบคุม นักโทษ อาชญาวิทยา การสงคราม จิตเวชศาสตร์ (2) รูปแบบที่แสดงออกถึงความไม่รุนแรงแต่แฝงไว้ด้วยความรุนแรง ได้แก่ ความรู้ทางด้านสื่อสารมวลชน การโฆษณา การตลาด ทฤษฎีบริหารธุรกิจ ทฤษฎีทางการเมือง ความรู้ทางการศึกษา การพัฒนาและทุกสิ่งที่ใช้การครอบงำความคิด ผ่านปฏิบัติการทางการสร้างความรู้เพื่อ กีดกัน/เบียดขับ/ควบคุม มนุษย์

Bloom (n.d.อ้างถึงใน ธนพล สมัครการ, 2550: 11) ได้อธิบายความหมายของความรู้ไว้ว่าหมายถึง พฤติกรรมและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเน้นการจำไม่ว่าเป็นการระลึกถึงหรือระลึกได้ก็ตาม เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมสาระต่างๆ เหล่านี้

จนกระทั่งพัฒนาไปสู่ขั้นที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นต่อไป โดยความรู้นี้อาจแยกออกเป็นความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้ในเรื่องระเบียบการ และความรู้เรื่องสากล เป็นต้น

Hosper (n.d.อ้างถึงใน มาโนช เวชพันธ์, 2532: 15 - 16) ได้ชี้ให้เห็นว่าความรู้ (knowledge) นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำซึ่งอาจจะโดย การนึกได้มองเห็น ได้ยิน หรือได้ฟัง ความรู้นี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำ จำกัความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีแก้ไขปัญหา และมาตรฐาน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็น กระบวนการที่สำคัญในทาง จิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการ วิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทางสมอง มากขึ้นเป็นลำดับ

4.2 ความเข้าใจ

อนันต์ ศรีโสภะ (2522 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 9) ได้ให้ความหมายของความ เข้าใจไว้ว่า ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การเข้าใจความหมายของสิ่งนั้น ประกอบด้วย (1) การแปล(การแปลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยการรักษาไว้อย่างถูกต้อง) (2) การ ตีความหมาย (การอธิบายหรือเรียบเรียงเนื้อหาอันใหม่ให้เข้าใจง่าย) (3) การขยายความ (ขยาย ความหมายของข้อมูลที่มีอยู่ใกล้ไกลไปจากเดิม)

กীরติ บุญเจือ (2525 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 10) ได้ให้ความหมายทางปรัชญา ของ“ความเข้าใจ” ไว้ว่า “ความเข้าใจ” หมายถึง ความรู้สึกซึ่งสามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง วิทยาการต่างๆ

ธนพล สมัครการ (2550) ได้สรุปความหมายของความเข้าใจว่า ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ความจำ ไปดัดแปลงปรับปรุง เพื่อให้สามารถจับใจความ ตีความ อธิบาย จัดกลุ่ม จัดลำดับ จัดระบบ หรือทำการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้

Bloom (1971 อ้างใน ขนิษฐา ก้องกวิน, 2551: 33) ได้อธิบายความหมายของ “ความ เข้าใจ” ไว้ว่า “ความเข้าใจ” หมายถึง ความสามารถทางปัญญาและทักษะ อันได้แก่ (1) ความสามารถที่จะให้ความหมายของคำ(การแปล) (2) ความสามารถในการเข้าใจความหมายของการ คิด (การตีความ)(3) ความสามารถในการคาดคะเนถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้จากการกระทำ (การประเมิน ค่า)

Hosper (n.d.อ้างถึงใน มาโนช เวชพันธ์, 2532: 15 - 16) ชี้ให้เห็นว่า ความเข้าใจ (Comprehension)เป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้อำนาจของสมอง และทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้อากัปเปลา

ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็นการได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่างๆ เช่น การบรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือใช้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้

4.3 ความรู้ความเข้าใจ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 10) กล่าวถึง ความรู้ความเข้าใจไว้ว่า คือ ข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการศึกษาพัฒนาความสามารถ ทักษะทางสติปัญญาและการใช้วิจารณญาณของมนุษย์เริ่มต้นจากระดับง่าย ๆ ก่อนแล้วค่อยเพิ่มความสามารถในการใช้ความคิดและพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

4.4 ระดับความรู้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ และสวิง สุวรรณ (2536 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 9) ได้กล่าวถึงความรู้ ในพฤติกรรมการเรียนรู้กลุ่มพุทธิศาสตร์ (Cognitive Domain) ว่าเป็นความสามารถ และทักษะทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ซึ่งแบ่งย่อยเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ความรู้ (Knowledge) เป็นความสามารถในการจำหรือการระลึกได้ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยได้รับรู้มา คือ

1) ความรู้เฉพาะเรื่อง เฉพาะอย่าง เป็นการระลึกข้อสนเทศในส่วนย่อยเฉพาะอย่างที่แตกต่างกันได้โดดเด่นๆ

2) ความรู้เกี่ยวกับศัพท์ เกี่ยวกับความหมายของคำ

3) ความรู้เกี่ยวกับความจริงเฉพาะอย่าง เช่น รู้วัน เดือน ปี เหตุการณ์ สถานที่

4) ความรู้เกี่ยวกับวิถีทาง วิธีดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

5) ความรู้เรื่องระเบียบ แบบแผน ประเพณี

6) ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้ม และระดับก่อนหลัง

7) ความรู้เกี่ยวกับการแยกประเภทและจัดหมวดหมู่

8) ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์

9) ความรู้เกี่ยวกับระเบียบและกระบวนการ

10) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้าง

11) ความรู้เกี่ยวกับหลักการและข้อสรุปทั่วไป

12) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

(2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถในการแปลความ หรือตีความหมายขยายความในเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ แยกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การแปลความ เป็นการจับใจความให้ถูกต้อง เกี่ยวกับสิ่งที่สื่อความหมายหรือจากภาษาหนึ่งของการสื่อสารไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2) การตีความหมาย เป็นการอธิบายความหมาย หรือการสรุปเรื่องราวโดยการจัดระเบียบใหม่รวบรวมเรียบเรียงเนื้อหาใหม่

3) การขยายความ เป็นการขยายเนื้อหาที่เหนือกว่าขอบเขตที่รู้ เป็นการขยายขีดการอ้างอิง

(3) การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำสาระต่างๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริงหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง เป็นการใช้ความเป็นนามธรรมในสถานการณ์รูปธรรม

(4) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกสื่อความหมายไปสู่หน่วยย่อย เป็นองค์ประกอบสำคัญหรือเป็นส่วนๆ เพื่อให้ได้ลำดับชั้นความคิด ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์เช่นนี้ก็เพื่อมุ่งจะให้สื่อความหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จำแนกได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นการชี้ให้เห็นหน่วยต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบที่อยู่ในสิ่งที่สื่อความหมาย

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการแยกการประสาน หรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในสิ่งที่สื่อความหมาย

3) การวิเคราะห์หลักการในเชิงการจัดดำเนินการเป็นการชี้ให้เห็นถึงระบบของการจัดการและวิธีการรวบรวมองค์ประกอบต่างๆ เข้าด้วยกัน

(5) การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการนำหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนต่างๆ เข้าเป็นเรื่องเดียวกัน จัดเรียบเรียงและรวบรวมเพื่อสร้างแบบแผนหรือโครงสร้างที่ไม่เคยมีมาก่อน อาจจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

1) การสังเคราะห์ข้อความ เป็นการผูกข้อความขึ้นโดยการพูดหรือการเขียนเพื่อสื่อความคิดความรู้สึก หรือประสบการณ์ไปยังผู้อื่น

2) การสังเคราะห์แผนงาน เป็นการพัฒนาหรือการเสนอแผนการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของงานที่ได้รับมอบหมาย หรือที่คิดทำขึ้นเอง

3) การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการพัฒนาหรือการสร้างชุดของความสัมพันธ์เชิงนามธรรมขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องจำแนกหรืออธิบายข้อมูล หรือปรากฏการณ์บางอย่างจากข้อความเบื้องต้น

(6) การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของเนื้อหาวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งอาจจะกำหนดเกณฑ์ขึ้นเองหรือผู้อื่นกำหนด จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ

- 1) การประเมินตามเกณฑ์ภายใน เป็นการประเมินค่าความถูกต้องของวัสดุอุปกรณ์ ข้อความ เหตุการณ์ ตามคุณลักษณะประจำตัวของอุปกรณ์ ข้อความ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 2) การประเมินค่าตามกฎเกณฑ์ภายนอก เป็นการประเมินค่าโดยอ้างอิงกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4.5 การวัดความรู้

เป็นการวัดสมรรถภาพสมองด้านการระลึกออกของความจำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์ หรือเคยรู้เห็นและที่ทำมาก่อนแล้วทั้งสิ้น ซึ่งผู้ที่ทำการวัดสามารถใช้เครื่องมือที่มีลักษณะเป็นคำถามได้ ลักษณะคำถามอาจจะแตกต่างกันไปตามชนิดของประสบการณ์ที่ผ่านมา ที่จำได้ไว้ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำศัพท์ นิยาม ทฤษฎี ระเบียบแบบแผน หรือหลักการต่าง ๆ

ชวาล แพร์ตกุล (2526 อ้างใน ธนพล สมัครการ, 2550: 15) ได้กล่าวถึงการวัดความรู้ไว้ว่า การวัดความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และนิยาม คือ การวัดว่า “คำ” หรือ “กลุ่มคำ” หรือความหมาย หรือคำแปลของเครื่องหมาย รูปภาพ ตัวย่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น คืออะไร มีความหมายทั่วไป หรือความหมายเฉพาะว่าอย่างไร มีคุณสมบัติอะไร

การวัดความรู้กับกฎและความจริง คือ การวัดว่า สูตร กฎเกณฑ์ ความจริง ข้อเท็จจริง เรื่องราวใจความ หรือเนื้อหาความสำคัญ ๆ ได้มีการพิสูจน์หรือการยอมรับแล้ว เป็นอย่างไร

การวัดความรู้ในวิธีการดำเนินการ คือ การวัดความจำ หรือกระบวนการและแบบแผนวิธีทำงานของเรื่องราวต่าง ๆ เหตุการณ์ ว่ามีที่มาอย่างไร ใช้วิธีการใด มีการดำเนินการเป็นขั้นๆ อย่งไร มิได้มุ่งที่วัดถึงการนำไปปฏิบัติกันมาอย่างไร เข้าใจอย่างไร

การวัดความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน คือ การวัดค่า แบบแผน แบบฟอร์มตามจารีตธรรมเนียมประเพณี ที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างไร การวัดความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม คือ การวัดความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความเคลื่อนไหว โน้มเอียงในทางใด ตามลำดับเวลาอย่างไร และเรื่องต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นก่อนหลังและดำเนินเป็นขั้น ๆ เรียงติดต่อกันมาอย่างไร

การวัดความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท คือ การวัดที่เกี่ยวกับการจัดประเภทสิ่งของ เรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามประเภท ตามชนิด ตามลำดับก่อนหลังเป็นอย่างไร

5. แนวคิดผลกระทบ

คำว่า “ผลกระทบ” มีนักวิชาการได้ให้นิยามไว้หลายความหมาย ดังนี้ นิสาชล ทองแถม (2528:4) ได้นิยามศัพท์ของผลกระทบ (Impact) ไว้ว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ทั้งกายภาพ (Physical) และนามธรรม (Abstracts) เมื่อเกิดแล้วจะทำให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในระยะนั้นเปลี่ยนแปลงไปไม่มากก็น้อย ในขณะที่

อนันต์ เกตุวงศ์ (2541: 14) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึง ผลที่ตามมาจากผลงาน หรือ ผลผลิต หรือผลประโยชน์ในระดับประถม (Primary Effect) ของแผนหรือโครงการ ผลกระทบอาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต และได้ให้ความหมายของผลกระทบอีกว่า เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงระดับประถม เป็นผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการ และผลอันนี้จะมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อไปได้อีกระดับหนึ่ง หรือหลายระดับก็ได้เป็นกรณี ๆ ไป ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ (2542: 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบไว้ว่า คำว่า ผลกระทบ (Impact) โดยทั่วไปจะหมายถึงผลของการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม โดยผลกระทบดังกล่าวอาจจำแนกออกตามประเภทขนาด และระยะเวลา ได้ดังนี้ ประเภทของผลกระทบ ได้แก่ การสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียงาน ที่ดินทำกิน มูลค่าบ้านและทรัพย์สินลดลง ความสูญเสียบริการทางสังคม และความสูญเสียเกี่ยวกับวิถีดำเนินชีวิต ระดับของผลกระทบจะมีตั้งแต่ระดับน้อยถึงมาก และระยะเวลาของผลกระทบก็มีทั้งระยะสั้น และ ระยะยาว ขวลิต โภชพันธ์ (2543: 7) ให้ความหมายของผลกระทบว่า ผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม และ อำนวย วงษ์พานิช (2549: 15) ได้สรุปความหมายของผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาจขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมายหรือกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม สรุปผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นได้ทั้งทางบวก และทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

Dye (1984: 19 อ้างใน อำนวย วงษ์พานิช, 2549: 5) กล่าวว่า ผลกระทบ หมายถึง การแยกแยะปัญหาของสังคม เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบอันเป็นธรรมชาติ และที่เป็นปัญหา รวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ตลอดจนการเสนอวิธีแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งแบ่งผลกระทบได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

(1) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา แบ่งออกได้เป็น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อมและกายภาพ เช่น ผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย

(2) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับการรู้สึกนึกคิดของคน และอีกประเภทหนึ่งคือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน

(3) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

(4) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

ประเภทของผลกระทบ แบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ

(1) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลกระทบทางกายภาพ

(2) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ซึ่งได้แก่ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายคุ้มครองกำเนิดจะทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ไม่ว่าใครจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม ผลกระทบอีกประเภทหนึ่ง คือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบในความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของโสเภณี ทำให้คนไทยจำนวนมากรู้สึกอับอายต่างชาติ

(3) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

(4) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ แบ่งออกได้เป็น ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

(5) การแบ่งผลกระทบตามเวลา อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบระยะสั้น หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

(6) การแบ่งผลกระทบตามความรุนแรง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นในขอบเขตวงกว้าง อีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบที่ไม่รุนแรง และเกิดขึ้นในวงแคบ ๆ

6. แนวคิดภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา หรือ Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ที่นำมาไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์ หรือ ภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ของปวงชนในสังคมนั้น ๆ และปวงชนในสังคมยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจ ร่วมกัน เรียกว่า ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้ แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้ มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาที่มีความเด่นชัดในหลาย ด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา

6.1 ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk Wisdom) ได้มีผู้ความหมาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2) ให้ความหมายภูมิปัญญาว่า หมายถึง ความรู้ที่เกิดจาก ประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึก มาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อย ออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบ ค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตาม ยุคตามสมัย

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542: 2) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือ องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกขภัยพิบัติทั้งปวง

จารุวรรณ ธรรมวัตติ (2543: 1) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

จากการศึกษาความหมายและแนวคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้นๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ และกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคนซึ่งจะเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม

6.2 ลักษณะของภูมิปัญญา

เยี่ยม ทองดี (2542: 5-6) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญามีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้คือ

(1) ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

(2) ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ(Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวดๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

(3) ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไปซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาป บุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

(4) ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็น

พฤติกรรมในลักษณะต่างๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

(5) ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญ โดยรอบคอบแล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรจะแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำ หรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่ง ต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

(6) ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชน ในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจาก ลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคน สามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจาก ความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้นๆ ฉะนั้น ความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

(7) ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็น สิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไปตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ เกิดคุณค่าแก่ ความภาคภูมิใจ ซึ่งได้แก่ ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้ อาจเกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบ ทดลองหลายครั้งจนได้ความรู้ที่แท้จริง ความเชื่อถืออัน เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้อง ค่านิยมที่คนในสังคม ให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็น สิ่งดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นที่เกิด จากการพิจารณาอย่างรอบคอบจากชุมชน จนเกิดการยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิด จากพรสวรรค์หรือจากการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ความฉลาดไหวพริบการแก้ไข เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นจากจินตนาการ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และค่านิยม การสั่งสม ประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จนสามารถสร้างองค์ความรู้และสังเคราะห์ใหม่ให้มีความก้าวหน้า และนำมาใช้งาน ได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาเป็น 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

- (1) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืชธรรมชาติ
- (2) ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
- (3) ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

6.3 ความสำคัญของภูมิปัญญา

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 3) ได้แบ่งความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

(1) ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้าน มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาเข้าไปดูว่าชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาด้วยว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นอย่างไร

(2) การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสม และกระจาย ความรู้ ความรู้นั้น ไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

(3) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย

(4) การสร้างสรรค์และปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

6.4 ประเภทของภูมิปัญญา

มณีนีภา ชุตติบุตร (2538: 21) และนิคม ชมพูหลง (2542: 131) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- (1) คติความคิดความเชื่อและหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
- (2) ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิต ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา
- (3) การประกอบอาชีพแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
- (4) แนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

และได้มีการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 10 กลุ่ม ดังนี้

- (1) ด้านเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
- (2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การจักสาน ทอ การช่าง การทอผ้า การแกะสลัก เป็นต้น

(3) ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น หมอสมุนไพร หมอยากลางบ้าน หมอนวดแผนโบราณ หมอยาหม้อ

(4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การสืบชะตา แม่น้ำ การอนุรักษ์ป่าชายเลน

(5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น ผู้นำในการจัดการกองทุนของชุมชน ผู้นำในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาล ผู้นำในการจัดระบบสวัสดิการ บริการชุมชน เป็นต้น

(6) ด้านศิลปกรรม เช่น วาดภาพ (กิจกรรม) การปั้น (ประติมากรรม) นาฏศิลป์ ดนตรี การแสดงการเล่นพื้นบ้าน นันทนาการ เป็นต้น

(7) ด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างผลงานด้าน ภาษาวรรณกรรมท้องถิ่น การจัดทำสารานุกรมภาษา หนังสือโบราณ การฟื้นฟู การเรียนการสอน ภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

(8) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เช่น ความสามารถประยุกต์และปรับใช้ หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททาง เศรษฐกิจ สังคม การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การประยุกต์ประเพณีบุญ เป็นต้น

(9) ด้านโภชนาการ เช่น ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหาร และยา ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าบริการ ส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก เป็นต้น

(10) ด้านองค์กรชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ องค์กร ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มตีมีด ตีขวาน เครื่องมือที่ทำจากเหล็ก กองทุนสวัสดิการชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

จากการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งตามลักษณะของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนได้คิดหรือ ได้รับการ ถ่ายทอดและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจากความเชื่อ ความรู้สึก ความนึกคิด ใน การสร้างสรรค์แบบแผนของการดำเนินชีวิต รวมถึงการนำเทคโนโลยีพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อไป

7. บริบทตำบลลุมพินีและหมู่ที่ 1 ตำบลลุมพินี

7.1 บริบททั่วไปของตำบลลุมพินี

7.1.1 ประวัติความเป็นมา

ในอดีตตำบลลุมพินีมีราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่ประมาณ 50 ครัวเรือน มีต้นไม้ชนิดหนึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ต้นชูโป” เป็นภาษามลายูท้องถิ่น ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก จึงเรียกชื่อบ้านชูโปกันเรื่อยมา ต่อมาเมื่อชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ ได้เข้ามาอาศัยมากขึ้นและได้เรียก “บ้านชูโป” เปลี่ยนตามสำเนียงใหม่ว่า “บ้านยูโป” หรือตำบลลุมพินี ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ต้นมะไฟ”

เดิมตำบลลุมพินีมีฐานะเป็นสภาตำบลลุมพินี ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลลุมพินี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 เดือน มกราคม พ.ศ. 2539 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่มที่ 113 ตอนที่ 9 ง ลงวันที่ 30 มกราคม 2539 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2539 และต่อมา ปี 2555 ได้รับการประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลลุมพินี เป็นเทศบาลตำบลลุมพินี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2555 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2555

7.1.2 ที่ตั้ง

ตำบลลุมพินี เป็นหนึ่งใน 14 ตำบล ของอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา สำนักงานเทศบาลตำบลลุมพินี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 เนื้อที่ประมาณ 21,106.25 ไร่ หรือประมาณ 33.77 ตารางกิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองยะลา ประมาณ 8 กิโลเมตร

7.1.3 อาณาเขต

ตำบลลุมพินี มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 33.77 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 21,106.25 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับหน่วยการปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	จด	ตำบลตาเซะ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และเขตอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
ทิศใต้	จด	ตำบลท่าสาป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
ทิศตะวันออก	จด	แม่น้ำปัตตานี เขตอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
ทิศตะวันตก	จด	ตำบลลำใหม่ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และเขตอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

7.1.4 จำนวนประชากร

ตำบลลุมพินี มีประชากรทั้งสิ้น 6,911 คน แยกเป็นชาย 3,299 คน หญิง 3,612 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,646 ครัวเรือน โดยหมู่ที่ 2 มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดและหมู่ที่ 5 บ้านคลองทรายมีประชากรน้อยที่สุด ซึ่งในตำบลลุมพินี มี 6 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านยูโป หมู่ 2 บ้านทุ่งเหียง หมู่ 3 บ้านบาโด หมู่ 4 บ้านทุ่งยามู หมู่ 5 บ้านคลองทราย หมู่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก

ตารางแสดงการนับถือศาสนา

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ประชากร(คน)	การนับถือศาสนา (ร้อยละ)	
			พุทธ	อิสลาม
1	บ้านยูโป	1,254	85	15
2	บ้านทุ่งเหวียง	1,665	20	80
3	บ้านบาโต	1,380	-	100
4	บ้านทุ่งยามู	917	90	10
5	บ้านคลองทราย	557	100	-
6	บ้านบ่อเจ็ดลูก	1,138	-	100
รวม		6,911	40.24	59.76

ข้อมูล : สำนักทะเบียนราษฎร อำเภอเมืองยะลา ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2559

7.1.5 อาชีพ

อาชีพของประชาชนในตำบลได้แก่ เกษตรกรรม คือ ทำสวนยาง สวนผลไม้ เช่น ทุเรียน ลองกอง มังคุด เงาะ ทำนา ข้าว ทำไร่ ปลูกข้าวโพด การประมง เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงผึ้ง ฯลฯ อื่น ๆ เช่น รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

7.1.6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

คลองลำตา	หมู่ที่ 1,2,3	60 ไร่
บึงบาโต	หมู่ที่ 3 บ้านบาโต	30 ไร่
แม่น้ำปัตตานี	ผ่าน หมู่ 2,3	2,320 กม.

(2) การชลประทาน

พรุจื่อเนาะ	หมู่ที่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก	พื้นที่ประมาณ 35 ไร่	กรมพัฒนาที่ดิน สร้างปี พ.ศ. 2545
พรุกง	หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งเหวียง	พื้นที่ประมาณ 80 ไร่	ร.พ.ช.
ทำนบปลาบ้านคลองทราย	หมู่ที่ 5 บ้านคลองทรายใน	พื้นที่ประมาณ 1.54 ไร่	กรมชลประทาน สร้างปี พ.ศ. 2546
ฝายน้ำล้น	หมู่ที่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก	พื้นที่ประมาณ 10 ไร่	
สระเฉลิมพระเกียรติ	หมู่ที่ 1 บ้านยูโป	พื้นที่ประมาณ 15 ไร่	กรมพัฒนาที่ดิน สร้างปี พ.ศ. 2542

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ตำบลยุโป มีหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านยุโป หมู่ 2 บ้านทุ่งเหียง หมู่ 3 บ้านบาโต หมู่ 4 บ้านทุ่งยามู หมู่ 5 บ้านคลองทราย หมู่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก โดยประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีปัจจัยจากภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสำหรับการเพาะปลูก เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินดี

7.2 บริบททั่วไปของหมู่ที่ 1 บ้านยุโป ตำบลยุโป

7.2.1 ประวัติหมู่บ้าน

คำว่า ยุโป มีที่มาจากต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกต้นชูโป เป็นภาษามลายู ท้องถิ่นซึ่งมีจำนวนมากจึงเรียก ชูโปเรื่อยมา ต่อมาชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธได้เข้ามาในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านในหมู่บ้านยุโบนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 85 และศาสนาอิสลามร้อยละ 15 จนทำให้บ้านชูโป เปลี่ยนตามสำเนียงภาษาไทยว่า ยุโป ซึ่งต้นไม้ที่ชาวบ้านเรียกว่าชูโปนั้นคือ ต้นมะไฟ

7.2.2 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

ลักษณะภูมิประเทศ บ้านยุโป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ห่างจากอำเภอเมืองยะลา ระยะทาง 4 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 2,397 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งจะมีน้ำท่วมบางส่วนในฤดูฝน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ ตำบลตาเซะ อำเภอเมืองยะลา
ทิศใต้	ติดกับ บ้านบาโต
ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านทุ่งเหียง
ทิศตะวันตก	ติดกับ บ้านบ่อเจ็ดลูก

ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิอากาศในหมู่ที่ 1 บ้านยุโป มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 30-35 องศาเซลเซียส ต่ำสุดโดยเฉลี่ย 20-25 องศาเซลเซียส

เส้นทางคมนาคม เส้นทางหลักเป็นถนนลาดยางกว้างประมาณ 6 เมตร และเส้นทางภายในหมู่บ้านบางเส้นทางเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลูกรังบางส่วน

แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ วัดยูปาราม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

7.2.3 ประชากร

หมู่ที่ 1 บ้านยุโป มีครัวเรือนทั้งหมด 253 ครัวเรือน ประชากร 890 คน เป็นชาย 423 คน เป็นหญิง 467 คน นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 85 และศาสนาอิสลามร้อยละ 15

7.2.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ทั้งหมดของหมู่ที่ 1 บ้านยุโป รวม 2,397 ไร่ พื้นที่ทำนา 690 ไร่ ปลูกพืชไร่อายุยาว 30 ไร่ ทำสวนผลไม้ 334 ไร่ ทำสวนผัก 37 ไร่ ทำสวนยาง 564 ไร่ ปลูกปาล์มและไม้ยืนต้น 40 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประมง เช่น เลี้ยงปลา และประกอบอาชีพควบคู่

ไปกับการรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน 73,769 บาท ต่อคน/ต่อปี มีสถาบันการเงินและกลุ่มอาชีพในชุมชน ดังนี้

ชื่อกลุ่ม	ประธานกลุ่ม	หมายเหตุ
1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านยูโป	นายสมผัส นวลแก้ว	OTOP 52
2. ศูนย์สาธิตบ้านยูโป	นายสมผัส นวลแก้ว	
3. กลุ่มผู้สูงอายุผลิตดอกไม้จัน	นางน้อม จันทนา	
4. กลุ่มพัฒนาน้ำยางบ้านยูโป	นายสุธี พุทธฤทธิ	
5. กลุ่มปรับปรุงคุณภาพไม้ผลบ้านยูโป	นายพินัย แก้วจันทร์	
6. กลุ่มกสิกรรมธรรมชาติบ้านยูโป(น้ำมันมะพร้าวพรหมจรรย์)	นายพินัย แก้วจันทร์	
7. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านพ่อพอเพียง	นายพินัย แก้วจันทร์	
8. กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงปลาบ้านยูโป	นายพินัย แก้วจันทร์	
9. กลุ่มเลี้ยงผึ้งในสวนไม้ผลบ้านยูโป	นายประสิทธิ์ ทองบุญ	
10. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาบ้านยูโป	นายอุดม เนตรรัตน์	
11. กลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารบ้านยูโป (ส้มแขกกวน)	นางสมจิตร ศรีรักษ์	
12. กลุ่มหัตถกรรมงานประดิษฐ์บ้านยูโป	นางชวน จันทนา	

ข้อมูล : แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลยูโป พ.ศ 2558-2562

จากข้อมูลของหมู่บ้านยูโป หมู่ที่ 1 ตำบลยูโป ลักษณะสังคมของพื้นที่ยูโปนั้นเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ภาษาท้องถิ่นที่ใช้คือภาษามลายู และภาษาไทย ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธสามารถสื่อสารภาษามลายูได้ ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามก็สามารถพูดภาษาไทยสื่อสารในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมวิถีชีวิตในสังคมเป็นแบบเกื้อกูลช่วยเหลือกันและกัน แม้ว่าจะแตกต่างกันด้านศาสนาและความเชื่อ แต่ด้านความรู้สึกและจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการสนับสนุนเกื้อกูลกันมาโดยตลอด เนื่องด้วยสภาพพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพการเกษตรกรรมทำนา สวนผลไม้ สวนยาง สวนผัก ปลูกพืชไร่ระยะยาว ปลูกป่าและไม้ยืนต้น นอกจากนั้น เกษตรกรไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว ยังประกอบอาชีพค้าขายควบคู่ไปด้วย จากสภาพแวดล้อมท้องถิ่นและความเป็นอยู่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งในกลุ่ม ในตำบลยูโป มี 6 หมู่บ้าน แต่หมู่ที่มีการรวมกลุ่มมากที่สุดคือ หมู่ที่ 1 บ้านยูโป สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนใน หมู่บ้านยูโปมีความรักและความสามัคคี และเป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับจากภายนอกที่จะมาศึกษาดูงาน จนเกิดศูนย์การเรียนรู้ บ้านพ่อ

พอเพียง ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนทั้งในและนอกชุมชนได้เป็นอย่างดีและเป็นศูนย์ที่ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการศึกษา บ้านยุโป มีโรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง และมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง โดยเด็กอายุ 6-15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ทุกคน และเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าทุกคน มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบล โดยนายพินัย แก้วจันทร์ เป็นประธาน มีกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นหลัก

สถาบัน และองค์กรทางสังคม บ้านยุโป มีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 85. และนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 15 มีสถานที่สำคัญทางศาสนา ได้แก่ สุเหร่า จำนวน 1 แห่ง คือ สุเหร่าบ้านคลองท่อน มีนายรอเซาะ บาโง เป็นโต๊ะอิหม่าม และมีวัด จำนวน 1 แห่ง คือ วัดยุปาราม (วัดยุโป) มีพระภิกษุ จำนวน 4 รูป มีพระอาจารย์นันทนาภิรัตน์ เป็นเจ้าอาวาส

การสาธารณสุข, ความปลอดภัยในชีวิต บ้านยุโปมีโรงพยาบาลศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (บ้านยุโป) 1 แห่งประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพอนามัยดี แข็งแรง และมีการออกกำลังกาย เช่น การเต้นแอโรบิค และวิ่ง/ปั่นจักรยานรอบสระน้ำ โรคที่ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นมากที่สุดคือ ความดัน โรคผิวหนัง และ โรคปวดหลัง ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าไปใช้บริการ รพ.เมืองยะลา เมื่อผู้ป่วยอาการหนัก หรือเกินกำลัง ชีตความสามารถที่อนามัยจะรักษา

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนานันท์ มั่นธูภา (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในจังหวัดศรีสะเกษไปปฏิบัติ ศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการจำนวน 3 ราย เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 7 ราย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ หนังสือ บทความ คำบรรยายและสิ่งพิมพ์อื่นๆ ผลจากการศึกษาพบว่า ความชัดเจนของนโยบายมีความสำคัญมาก หากผู้ปฏิบัติไม่มีความเข้าใจแล้วโครงการไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ความเข้าใจในนโยบาย และระบบกลไกสนับสนุนสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการและชุมชนนั้น ก็มีความสำคัญเช่นกันหากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนแล้วการดำเนินการก็ไม่ราบรื่น อีกทั้งยังพบว่าทรัพยากรในการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วย งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินการฝึกอบรมภายในศูนย์วิทยากรที่มาให้ความรู้ล้วนแต่มีความสำคัญ และปัจจัยที่มีความสำคัญอีกประการ คือความเข้าใจของผู้ปฏิบัติ หากผู้ปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจก็ไม่สามารถนำโครงการ หรือนโยบายไปปฏิบัติจนสำเร็จได้ ปัญหาและอุปสรรคของการนำโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนไปปฏิบัติ มี

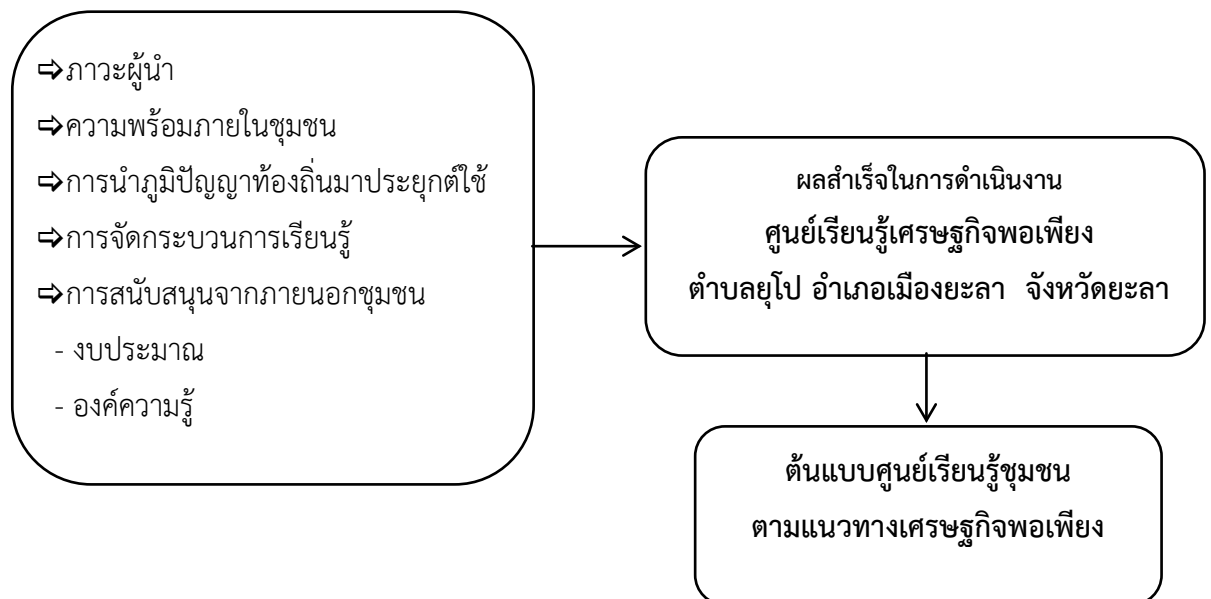
ปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย คือ อาคารที่ทำการฝึกปฏิบัติมีพื้นที่ในการใช้สอยน้อยไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน ไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยในการนำเสนอกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดแคลนงบประมาณในการดูแลรักษาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ฯ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการฝึกอบรมเกษตรกรสมาชิกที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ รวมทั้งงบประมาณที่จัดสรรล่าช้า และลดลงทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการนำโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนไปปฏิบัติในจังหวัด ศรีสะเกษให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขยายเวลาดำเนินการให้มากขึ้น เพิ่มงบประมาณที่จัดสรรให้ทุกปี สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติและประชาชน ก่อนดำเนินการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และดำเนินการสานต่อนโยบายนี้ให้รัฐบาลต่อไป เพื่อความต่อเนื่องและต่อยอดเพื่อที่จะได้ขยายผลการดำเนินการให้กว้างขึ้นและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กชณิภัทร โสדתุม (2552) ได้ศึกษาเชิงประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จังหวัดเลย กรณีศึกษาตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอผาขาว จังหวัดเลย ศึกษาในปัจจุบันนำเข้าด้านกระบวนการและด้านผลผลิต และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้ฯ โดยใช้แนวทางการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 ตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานโครงการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า (1) ผลการประเมินโดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินรายด้านพบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูง ในด้านปัจจัยนำเข้าเป็นสัดส่วนมากที่สุด ผลการประเมินรายข้อด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า การสาคิธภาคปฏิบัติได้ชัดเจน มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูง ในด้านกระบวนการพบว่า การชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และถ่ายทอดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีผลประเมินอยู่ในระดับสูง และด้านผลผลิตพบว่า ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และความพอใจในภาพรวมของการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนมีผลการประเมินในระดับสูง (2) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ในด้านปัจจัยนำเข้า คือ การจัดสรรงบประมาณล่าช้า และขาดแคลนบุคลากรด้านการประมงและปศุสัตว์ ในด้านกระบวนการพบว่า มีปัญหาเรื่องความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้านการประมง และปศุสัตว์ ของบุคลากรในพื้นที่และการบูรณาการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น และด้านผลผลิตมีปัญหาเรื่องเกษตรกรยังไม่สามารถดำเนินการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยตนเองโดยปราศจากพี่เลี้ยง

ภาณุพงศ์ ภูโต (2551) ได้ศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน ต.เขาสมอคอน อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน และบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีผลต่อการเข้าร่วมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน

และศึกษาประสิทธิภาพของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมของชาวบ้าน เขาสมอคอน โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสำรวจเอกสาร จากการศึกษาพบว่า (1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอนใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดในการสร้างการเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการในการเกื้อกูลกันภายในศูนย์เรียนรู้ และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วม มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ วางแผนร่วมปฏิบัติร่วมรับผิดชอบและติดตามผล หรือแม้กระทั่งรับผลประโยชน์ ในเรื่องของการทำงานภายในศูนย์เรียนรู้ โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ ใช้วิธีการสร้างปราชญ์ชาวบ้านขึ้นมาประจำศูนย์เรียนรู้ เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ต่อไป (2) บทบาทของผู้นำต่อการผลักดันชาวบ้านเข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ นั้น ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านเขาสมอคอนค่อนข้างจะมีบทบาทมากต่อศูนย์เรียนรู้ เพราะผู้นำที่นี้เป็นคนที่สามารถผลักดันให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมได้ดีมาก คือสามารถเป็นจุดศูนย์รวมชาวบ้านได้ ทั้งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองมีบทบาทต่อชาวบ้านในการเรียนรู้การดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อวางแผนในการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ลดค่าใช้จ่ายและไม่เพิ่มหนี้สินของครอบครัว (3) การสื่อสารในหมู่บ้านเขาสมอคอนที่สำคัญมีอยู่ 3 ช่องทางด้วยกัน จากความสำคัญมากไปหาน้อย คือ สื่อบุคคล หอกระจายข่าว และวิทยุชุมชน จากการศึกษา ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารได้ทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็น สื่อบุคคล หอกระจายข่าว และวิทยุชุมชน และที่สำคัญสื่อบุคคลเป็นสื่อที่สำคัญที่สุดของชาวบ้านเขาสมอคอน สื่อบุคคลจะทำให้การสื่อสารในเรื่องการถ่ายทอดเรื่อง การเกษตรได้ดีกว่าสื่ออื่น เพราะเป็นการสอนตัวต่อตัวและสามารถซักถามได้ทันที

9. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. รูปแบบงานวิจัย

ในการวิจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และเป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ที่สามารถดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการสร้างกระบวนการประสานความร่วมมือกับชุมชนด้านการเกษตร โดยให้ความสำคัญกับ การพัฒนาเยาวชน และการให้ความรู้ด้านการเกษตร รวมทั้งชำนาญด้านการจัดการไร่นาสวนผสม โดยจะเห็นได้จากรางวัลต่าง ๆ ที่ปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้นำศูนย์ฯได้รับ ประกอบด้วย

ปี 2551 ประกาศเกียรติคุณ รางวัลสิงห์ทอง ด้านผู้นำวิถีเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นระดับเขต 9

ปี 2551 วิทยากรเกษตรกรกรคนเก่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ปี 2550 เกษตรกรผู้ดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

ปี 2546 คนดีศรียะลาในสายตาเยาวชนจังหวัดยะลา

ปี 2546 เกษตรกรดีเด่นด้านเกษตรอินทรีย์ งานมหกรรมผลไม้เมืองยะลา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปี 2546 ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลดีเด่น ระดับจังหวัด

ปี 2546 เกษตรกรดีเด่น สาขาไร่นาสวนผสม ระดับจังหวัด

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี จึงได้กำหนดให้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน ตำบลยุโป เป็นหน่วยของการศึกษา เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆของกลุ่ม โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยประธานและกรรมการศูนย์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่วนใหญ่เน้นใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม ตลอดจนการสังเกตกระบวนการทำงานในด้านต่าง ๆ ในการสร้างเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ นำมาจัดทำประเด็นการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. การรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลนั้น ใช้การลงพื้นที่สนามของผู้ที่รับผิดชอบงานวิจัย เพื่อไปสัมภาษณ์ หรือการจัดประชุมกลุ่ม ประธานและกรรมการศูนย์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป โดยดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล และ จัดสนทนากลุ่มเพื่อเปรียบเทียบ ทดสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รวบรวมมา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้รวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสรุปเนื้อหา และการสรุปประเด็นเป็นหลักในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้อมูล เพื่อนำมาเขียนเป็นข้อสรุป รายงานวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ทำให้ทราบถึงประเด็นต่างๆ ที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบให้กับศูนย์การเรียนรู้อื่นๆ ที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประวัติการก่อตั้งและความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

จากการศึกษาประวัติในการก่อตั้งของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่า ศูนย์ฯ ได้จัดตั้งอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งในช่วงแรกได้ใช้ชื่อว่า ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยมีนายพินัย แก้วจันทร์ เป็นประธานศูนย์ฯ ในพื้นที่จำนวน 3 ไร่ โดยจัดทำแปลงเกษตรแบบผสมผสาน ช่วงที่มีการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนั้น มีคณะกรรมการศูนย์ฯ จำนวน 9 คน ซึ่งการจัดตั้งศูนย์ครั้งนี้ได้ดำเนินการก่อนที่จะมีมติคณะรัฐมนตรีให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลทุกตำบล ในปี พ.ศ. 2543

ในห้วงเวลาเดียวกัน ในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 นายพินัย แก้วจันทร์ และคณะกรรมการศูนย์ฯ จำนวน 9 คน ได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ตำบลยุโป โดยใช้ระยะเวลา 6 เดือน ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีการออมทุกเดือนๆ ละ 30 บาทต่อคน มีสมาชิกก่อตั้ง จำนวน 18 คน มีนายพินัย แก้วจันทร์ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่ง ณ ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2559 กลุ่มออมทรัพย์ฯ มีเงินหมุนเวียนในกลุ่มประมาณ 11 ล้านบาท และมีสมาชิกจำนวน 413 ราย โดยการบริหารของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชุดเดิมทั้งหมด 9 คน ซึ่งยังไม่เคยมีกรรมการคนใดลาออก หรือถูกปลดออก แม้ระเบียบของกลุ่มจะให้เลือกประธานและคณะกรรมการใหม่ทุกๆ ปี เพื่อป้องกันการทุจริตและการบริหารงานที่คล่องตัวขึ้น แต่ปรากฏว่าตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการเลย ทั้งๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ปัจจุบัน นายพินัย แก้วจันทร์ก็ยังคงเป็นประธานกลุ่มเช่นเดิม แม้ระเบียบหลังจะมีการแก้ไขระเบียบกลุ่มให้มีการเลือกคณะกรรมการคราวละ 2 ปี ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจเสมอมา

ปี พ.ศ. 2550 ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาชาวบ้านตำบลยุโปขึ้น ซึ่งเกิดจากความคิดของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีศูนย์กลาง ในการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นและข้อมูลข่าวสารทั่วไป ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่ง

เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ค่านิยมและเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งยังก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน เพื่อประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านตำบลยุโป เป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งนั้น กลุ่มได้มีมติให้ นายพินัย แก้วจันทร์ เป็นประธานกลุ่ม เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งยังเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีคิด และการปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่อุดมการณ์ใหม่ในการดำรงชีวิต เป็นบุคคลที่สามารถเป็นปราชญ์ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่กลุ่มอื่นๆ ในด้านต่างๆ เช่น การเกษตรทฤษฎีใหม่ พลังงานทดแทน การทำเตาอบถ่านน้ำส้มควันไม้ น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น ธนาครต้นไม้ เป็นต้น

นอกจากนั้น มีสมาชิกกลุ่มอีกหลายคน ที่ร่วมกันขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านตำบลยุโป และอยู่ในรูปคณะกรรมการศูนย์ฯ ประกอบด้วย (1) นายไหว ปานแสงทอง รองประธานศูนย์ฯ เป็นวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการวิเคราะห์ดิน การทำปุ๋ยหมักแห้ง น้ำหมักไล่แมลง (2) นางสมจิตร ศรีรักษ์ เลขานุการกลุ่ม มีความเชี่ยวชาญในด้านการแปรรูปอาหารและผลผลิตทางการเกษตร สมุนไพรปราศศัตรูพืช (3) นางนวรรณ์ แก้วจันทร์ ผู้ช่วยเลขานุการ มีความเชี่ยวชาญในด้านการทำน้ำยาอเนกประสงค์ สบู่เหลวสมุนไพรเปลือกมังคุด (4) นายกิติพงศ์ พรหมจันทร์ เหมัญญิก มีความเชี่ยวชาญในด้านครุภัณฑ์อาสา การบริหารกลุ่ม (5) นางธนวรรณ ศรีพลอย กรรมการกลุ่ม มีความเชี่ยวชาญในด้าน อาหาร-เครื่องดื่ม (6) นายประสิทธิ์ ทองบุญ กรรมการกลุ่ม มีความเชี่ยวชาญด้านการขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงผึ้งโพรงไทย (7) นายทิ่ง จันสว่าง กรรมการกลุ่ม มีความเชี่ยวชาญด้านงานทั่วไป การนำชมแปลงเรียนรู้ และ (8) นายสุจินทร์ หนูรัตน์ กรรมการกลุ่ม มีความเชี่ยวชาญในด้านครุภัณฑ์อาสา งานทั่วไป นำชมแปลงเรียนรู้ ซึ่งคณะกรรมการที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในด้านต่างๆ และอุทิศงานให้กับกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยใช้ชื่อว่าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยุโป ซึ่งเริ่มแรกมีที่ทำการของศูนย์ฯ อยู่ที่โรงเรียนบ้านยุโป (รุ่งวิทยา) หมู่ที่ 1 ตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา แต่ต่อมามีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการคณะกรรมการได้มีการประชุมหารือกับสมาชิกและมีมติให้ย้ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบล

ยุโรป ไปดำเนินการในที่ดินของนายพินัย แก้วจันทร์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลยุโรป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยการบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดิม และมีกรรมการที่ปรึกษาจำนวน 2 คน ได้แก่ นายจรัล แก้วเขียว อดีตสารวัตรกำนันตำบลยุโรป และ นายจรูญ แก้วเขียว ข้าราชการบำนาญ เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานของศูนย์ ทำให้ศูนย์มีความเข้มแข็ง ดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องตลอดมา

2. หลักคิด แนวทางการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโรป

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโรป มีแนวคิดในการดำเนินงานที่ทำให้ศูนย์ฯ มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

2.1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโรป ได้ดำเนินการภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

(1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อม ต้องมีจิตใจ ที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเห็นได้จากการดำเนินงานของศูนย์ที่ผ่านมา สมาชิกทุกคนมีจิตอาสา มีความมุ่งมั่น มีความเห็นอกเห็นใจกัน ตั้งใจในการทำงานร่วมกันโดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน

(2) พึ่งตนเองทางสังคม มีการเสริมสร้างให้สมาชิกแต่ละคน ได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันนำความรู้ที่ได้รับ มาถ่ายทอดเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ว่า “เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประสาน สัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

(3) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น ให้สามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่น ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ การประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในชุมชน

(4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลอง ทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับ สภาพภูมิประเทศของชุมชน สำคัญที่สุดคือ สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพระราชดำรัสว่า “จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ คือ เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่า แต่ละท้องที่ สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างกัน ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

(5) พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้มันไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถื่นของตนเองเพื่อการยังชีพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ของชุมชนต่อไปได้

นอกจากนี้ ศุนย์ฯ ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สามห่วง สองเงื่อนไข มาเป็นแนวคิดในการทำงาน คือ **ความพอประมาณ** จะมีการวางแผน ทำแบบค่อยเป็นค่อยไปเริ่มจากน้อยไปหามาก รู้จักใช้จ่ายเงิน ไม่ฟุ่มเฟือย โดยมีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย มีการเก็บออมเงินทุน **ความมีเหตุผล** จะพิจารณาถึงศักยภาพของตนเองและครอบครัว ความจำเป็น ความเป็นไปได้ คิดก่อนทำ มีการวางแผนและการบริหารจัดการเงินทุนอย่างรอบคอบ อดทน สู้งาน หาประสบการณ์ ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต **การมีภูมิคุ้มกันที่ดี** คือ มีการออม การวางแผนงาน มีการแบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนรอบข้าง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ศุนย์ฯ ให้ความสำคัญกับการทำบัญชีครัวเรือนและการออมของสมาชิกมากซึ่งถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญของทุกครัวเรือน โดยถือว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการปรับเปลี่ยนความคิดเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในศุนย์การเรียนรู้ นอกเหนือจากการลงมือปฏิบัติจริง ส่วนเรื่อง**เงื่อนไขความรู้คุณธรรม**ที่นำมาใช้ในการทำงาน คือ ความรู้ต้องมีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำรา และการอบรม ศึกษาดูงาน โดยหมั่นหาความรู้ให้กับตัวเองอยู่ตลอดเวลาและนำมาใช้ในการพัฒนา ใช้เวลาให้คุ้มค่าและมีการแบ่งปันความรู้ที่ได้รับให้กับผู้อื่นโดยมีปณิธานในการทำงาน คือ แบ่งรู้ แบ่งใช้ เพื่อถวายในหลวง ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ได้ดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 รู้จักเอื้ออาทรแก่ผู้อื่น มุ่งมั่น ขยัน ประหยัด ตามแนวปฏิบัติที่พ่อสอน มีวินัย ไม่เดือดร้อน เอื้ออาทรชีวิตพอเพียง

2.2 แนวคิดการทำงานนอกรอบ

ในการดำเนินงานของศุนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ได้ดำเนินการในรูปแบบการทำงานใช้แนวคิดนอกรอบ คือ การนำประสบการณ์ที่มีมาใช้ในการทำงาน คิดในสิ่งที่คนอื่นไม่คิดไม่ทำ มีการลองผิดลองถูก ไม่มีคำว่าล้มเหลว เรียนรู้และดัดแปลงจนเกิดการพัฒนา เช่น การปลูกไม้ผล ตามหลักวิชาการต้องมีการตัดแต่งกิ่งต้นไม้ ต้องตัดแต่งกิ่งจากกิ่งล่างขึ้นไปกิ่งบนประมาณ 1.50 เมตร เพื่อป้องกันแมลง แต่ศุนย์ฯ จะไม่ทำตามหลักวิชาการที่ตั้งไว้ คือ จะตัดจากยอดของต้นไม้ก่อน เพราะดูแลง่ายและทั่วถึง รวมทั้งการใช้หลัก ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น โดยการทำให้ดู คือการอยู่บนวิถีแห่งการพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการทำงานให้ผู้อื่นเห็นว่าทำได้จริง และประสบความสำเร็จ อยู่ให้เห็น คือ เป็นตัวอย่างให้คนภายนอกเห็นว่าทำได้ แม้ทำการเกษตรก็มีความสุขได้ สอนให้เป็น เป็นการสอนคนที่ระเบิดจากข้างใน คือ สอนผู้ที่ต้องการเรียนรู้จริงๆ ผู้สอนจะไม่มีหวังความรู้ บอกทุกอย่างที่มี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นถ่ายทอดจากความมีจิตใจที่ดีงามของผู้นำศุนย์ฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นที่ยอมรับของชุมชนและบุคคลภายนอก

อาจเป็นเพราะว่า การใช้เทคนิคการสอนลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ดี เข้าใจ กระบวนการ วิธีการ และมองเห็นภาพอย่างชัดเจน

2.3 แนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป ได้ดำเนินการตามแนวคิด การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโป โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกิจกรรมของศูนย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของสมาชิกศูนย์ และการบริหารจัดการของ คณะกรรมการศูนย์ฯ ที่เป็นประชาธิปไตย และมีความโปร่งใส เอื้อต่อการพัฒนาและการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกศูนย์ในการเลือกทรัพยากรของชุมชนในการดำเนินงานโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภูมิปัญญาทำให้เอื้อต่อการพัฒนาศูนย์ฯ และประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ

ประเด็นที่ 4 สมาชิกศูนย์ฯ มีส่วนร่วมในลักษณะการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน ความพร้อมของแต่ละคน โดยให้สมาชิกแต่ละคนประกอบอาชีพการงานส่วนตัวให้เสร็จเรียบร้อยก่อนจึงจะมาร่วมดำเนินการในกิจกรรมของศูนย์

3. รูปแบบและกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้เริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ได้มีกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ ดังนี้

3.1 การทำการเกษตรแบบผสมผสานของสมาชิกศูนย์ฯ

การดำเนินการภายในศูนย์ฯ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ความรู้สู่ชุมชนและฝึกปฏิบัติถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรทั่วไป พบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการด้านการทำเกษตรผสมผสาน ได้แก่ กิจกรรมในการจัดการไร่นาสวนผสม การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ซึ่งเป็นการเน้นการใช้ความรู้ตามหลักทฤษฎีใหม่ที่เป็นจัดรูปแบบที่ดินในการทำเกษตรกรรมและดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม ภายในศูนย์ฯ มีการจัดกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ มะกรูด ส้มชะมวง ภายใต้แนวคิดเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายและสามารถจำหน่ายได้รายวัน ในส่วนกิจกรรมปลูกไม้โตเร็ว เริ่มเป็นแนวคิดเพื่อออกมฝากธนาคาร ในพื้นที่บริเวณศูนย์ฯ มีการกำหนดระยะเวลาและมูลค่าไม้ในอนาคต และยังพบว่าในการปลูกไม้ผลโดยนำฝั้มาเลี้ยงในสวนผลไม้ ซึ่งจะได้น้ำฝั้ไว้บริโภค และนอกจากนี้ ผลพลอยได้จากการเลี้ยงฝั้คือฝั้จะช่วยในการผสม

เกษตรของต้นไม้ที่ปลูกภายในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการทำผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนประเภท น้ำยาอเนกประสงค์ สำหรับล้างจาน ชักผ้า ซึ่งชำระล้างสิ่งต่างจากวัสดุที่ทำได้จากธรรมชาติและ การทำสบู่เหลวสมุนไพรจากเปลือกมังคุด ซึ่งใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งลดรายจ่าย ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าของวัสดุเหลือใช้ในธรรมชาติ อีกทั้ง ภายในศูนย์มีการทำปุ๋ยหมักจาก เศษวัชพืช ฟางข้าวไว้ใช้เอง เพื่อเป็นการลดรายจ่ายที่ต้องจัดหาปุ๋ยเคมีมาใช้ในการเกษตร และ ยังพบว่า ภายในศูนย์ฯ มีการทำปุ๋ยหมักจากน้ำชีวภาพจากวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือน เช่น เศษผัก และ ผลไม้ด้วยวิธีการใส่ถังหมัก โดยใช้อัตราส่วนที่เหมาะสมระหว่าง เศษวัสดุ กับ น้ำ และน้ำตาลทราย แดง หมักไว้ประมาณ 3 เดือน จึงนำมาใช้ในการลดต้นไม้ที่ปลูกไว้ จากการศึกษาพบว่า มีการใช้ ความรู้จากสมุนไพรท้องถิ่นที่สามารถนำมาทำสารสกัดศัตรูพืช อาทิเช่น สารสกัดจากตะไคร้หอม ข่า ใช้สาดเชื้อ สะเดาช้าง ซึ่งสมุนไพรในกลุ่มนี้มีผลต่อการไล่แมลง เป็นอย่างดี อีกทั้งภายในศูนย์ฯ มี กิจกรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ การทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นโดยใช้ วิธีการหมักแบบธรรมชาติเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำมันมะพร้าวที่ไม่ผ่านความร้อน น้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการ สกัดเย็นมีคุณสมบัติเช่น ใช้ประกอบอาหาร หรือทาผิว ทาผม บ้วนปาก กินเพื่อบำรุงสุขภาพ และ ยังพบว่า มีการใช้ประโยชน์จากน้ำส้มควันไม้ โดยการทาเตอบน้ำส้มควันไม้เอง ซึ่งเป็นการบริหารจัดการ กิ่งไม้ให้เกิดประโยชน์ เพราะน้ำส้มควันไม้ใช้ฉีดพ่นไล่ศัตรูพืชและน้ำมันยางไม้ที่ได้สามารถ นำมาทาไม้เพื่อป้องกันมอดและปลวก และภายในศูนย์ฯ ยังมีกิจกรรมสำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่ในการ ทำประมงน้ำจืดน้อย แต่มีความต้องการเลี้ยงปลาไว้บริโภค ศูนย์ฯ จึงจัดพื้นที่สำหรับการเลี้ยงปลาใน บ่อพลาสติก บ่อซีเมนต์ ให้กับสมาชิก และรวมถึงการเลี้ยงปลาในร่องสวน เช่น ปลานิล ปลา ตะเพียน ปลาแรด ปลาทับทิม เพื่อเป็นแหล่งอาหารและเพิ่มรายได้

3.2 การออมทรัพย์ของสมาชิกศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่ที่ 1 ตำบลยุโป ในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยมีนายพินัย แก้วจันทร์ เป็นประธานกลุ่ม และมีคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 8 คน ซึ่งก่อน จะมีการจัดตั้งได้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มรวมทั้งสมาชิกของ ศูนย์ฯ โดยสมาชิกทุกคนจะมีการออมทุกๆ ละ 30 บาทต่อคน มีสมาชิกก่อตั้ง จำนวน 18 คน ซึ่ง ณ ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2559 กลุ่มออมทรัพย์ฯ มีเงินหมุนเวียนในกลุ่มประมาณ 11 ล้านบาท และมี สมาชิกจำนวน 413 ราย โดยการบริหารของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชุดเดิมทั้งหมด 9 คน ซึ่งยังไม่เคยมีกรรมการคนใดลาออก หรือถูกปลดออก แม้ระเบียบของกลุ่มจะให้เลือกประธานและ คณะกรรมการใหม่ทุกๆ ปี เพื่อป้องกันการทุจริตและการบริหารงานที่คล่องตัวขึ้น แต่ปรากฏว่าตั้งแต่ ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการเลย ทั้งๆ ที่คณะกรรมการกลุ่มไม่มี ค่าตอบแทนใดๆ ปัจจุบัน นายพินัย แก้วจันทร์ก็ยังคงเป็นประธานกลุ่มเช่นเดิม แม้ระยะหลังจะมีการ แก้วระเบียบกลุ่มให้มีการเลือกคณะกรรมการคราวละ 2 ปี ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจเสมอมา

3.3 การฝึกอบรมให้ความรู้และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านการเกษตรแบบ

ผสมผสาน

ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการด้านการฝึกอบรม โดยมีอาคารที่สามารถรองรับผู้เข้าอบรมได้ประมาณ 50 คน มีที่พักแรมเป็นอาคารชั้นเดียว จำนวน 1 หลัง อาคารพักแรม 2 ชั้น อีก 1 หลัง และเต็นท์จำนวน 40 หลัง เพื่อรองรับผู้เข้ามาศึกษาดูงานและหรือฝึกอบรม สถานที่จัดกิจกรรมภาคปฏิบัติเป็นบริเวณรอบๆ สำหรับเป็นแปลงสาธิตตามหลักสูตรต่างๆ กิจกรรมหลักของศูนย์ฯ คือ การฝึกอบรม การให้บริการสถานที่ในการฝึกอบรม ระยะเวลาในการจัดฝึกอบรมส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ผู้ที่เข้ามาอบรมเป็นนักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จัดสรรงบประมาณให้ศูนย์ฯ เพื่อจัดฝึกอบรมในช่วงประมาณเดือนมกราคม- กุมภาพันธ์ ของทุกปี โดยจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมของศูนย์ฯ และมีเอกสารประกอบการบรรยายด้วย วิชาบังคับที่ต้องมีในการฝึกอบรม คือ วิชาการจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งในแต่ละหลักสูตรจะมีคณะกรรมการของศูนย์ฯ และชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์ในแต่ละเรื่องมาให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรม หลักสูตรการฝึกอบรมมีทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย หลักสูตรภาคบรรยาย ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการทรัพยากรในชุมชนและพลังงานทดแทน การทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นและผลิตภัณฑ์จากน้ำมันมะพร้าว การบรรยายธรรมกับการประกอบอาชีพ ศึกษาดูงานการทำไร่นาสวนผสม เกษตรประณีต ส่วนภาคปฏิบัติ ได้แก่ การทำเตาอบน้ำส้มควันไม้ เตาเผาถ่านกลบ ก๊าซชีวภาพ เตาประหยัดพลังงาน ตู้พลังงานแสงอาทิตย์ การทำของใช้ในครัวเรือน การทำน้ายาอเนกประสงค์ สบู่เหลวสมุนไพรเปลือกมังคุด การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำสมุนไพรกำจัดศัตรูพืช การทำไร่นาสวนผสม ซึ่งการฝึกอบรมจะเริ่มตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น มีการสรุปบทเรียนทุกวันและเมื่อจบหลักสูตรจะมีการมอบเกียรติบัตรแก่ผู้เข้าอบรมทุกคน

4. งบประมาณและการสนับสนุนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลยุโปนั้น แต่เดิมในช่วงแรกเป็นกิจกรรมที่เน้นเฉพาะกับคนในชุมชน การทำกิจกรรมก็ดำเนินการเฉพาะที่เพียงพอกับงบประมาณ ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการสมทบของสมาชิกกลุ่ม และเมื่อมีกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่ยอมรับ หน่วยงานภายนอกจึงให้ความสนใจที่จะสนับสนุนงบประมาณ เพื่อขยายกิจกรรมไปสู่เครือข่ายนอกชุมชนมากขึ้น โดยศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

ปี พ.ศ. 2545 ได้รับการอนุมัติเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จำนวน 75,000 บาท เพื่อขยายพื้นที่ดำเนินการเกษตร โดยซื้อเครื่องสูบน้ำ ทำระบบน้ำ เครื่องตัดหญ้า และอุปกรณ์การเกษตรต่างๆ

ปี พ.ศ. 2556 ได้รับการอนุมัติเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 1,000,000 บาท เพื่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้หลังใหม่ ในที่ดินของนายพินัย แก้วจันทร์ โดยการสร้างให้แล้วเสร็จในระยะเวลา 3 สัปดาห์

นอกจากนี้ ยังมีงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ที่มาสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนกิจกรรมแบบให้เปล่า เพื่อให้ศูนย์ฯ ใช้งบประมาณสำหรับการฝึกอบรม เช่น งบประมาณจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ให้ศูนย์ฯ บริหารจัดการในการฝึกอบรมแต่ละหลักสูตร

5. ผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

จากการศึกษาผลการดำเนินงาน พบว่า ผลงานเด่นที่เป็นความภาคภูมิใจได้แก่ การได้รับเลือกจากสำนักงานการเกษตรอำเภอเมืองยะลา และสำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา ให้เป็นจุดสาธิตในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสำหรับการทำไร่นาสวนผสม โดยเน้นความรู้เรื่องการไ้ที่ดิน การปรับปรุงดิน โดยไม่พึ่งสารเคมี นอกจากนี้ ยังได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดยะลา สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 ให้เป็นจุดสาธิตศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำตำบลยุโป โดนเน้นความรู้ในเรื่อง การบริหารจัดการดิน น้ำ พืช ให้กับเกษตรกรที่สนใจ และได้รับเลือกให้เป็นจุดสาธิตการทำไร่นาสวนผสมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากสารเคมี โดยใช้แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบผสมผสาน และผลจากการทุ่มเทให้กับการเกษตรทำให้ศูนย์ฯ ได้รับใบรับรองแหล่งพืช (GAP) โครงการอาหารปลอดภัย(FOOD SAFETY) ด้านพืช และได้รับการรับรองการปฏิบัติทางด้านประมงที่ดีสำหรับการผลิตสัตว์น้ำ

อย่างไรก็ตาม ผลจากการได้ทุ่มเทให้กับการเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างจริงจัง และให้ความรู้ตลอดจนการฝึกปฏิบัติถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ผู้นำศูนย์ฯ จึงได้รับรางวัลแห่งความสำเร็จหลายรางวัลด้วยกัน เช่น เกษตรกรดีเด่น สาขาไร่นาสวนผสม ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลดีเด่น คนดีศรียะลาในสายตาเยาวชนจังหวัดยะลา เกษตรกรดีเด่นด้านเกษตรอินทรีย์ ประกาศเกียรติคุณรางวัลสิ่งทองด้านผู้นำวิถีเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น เป็นต้น

6. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยุโป

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ฯ นั้น มีองค์ประกอบหลายประการ ดังนี้

6.1 การยึดมั่นในระบบเกษตรผสมผสาน และนำมาปรับใช้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สารเคมี สามารถช่วยลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งเน้นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อวางแผนในการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนต้องอดทน สู้งาน หาประสบการณ์ ฟังภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.2 การใช้หลักการ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น โดยการทำให้ดู คือ การอยู่บนวิถีแห่งความพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการทำงานให้ผู้อื่นเห็นว่าทำได้จริง และประสบความสำเร็จ อยู่ให้เห็น คือ การทำให้เป็นตัวอย่าง ให้คนภายนอกที่ไม่ใช่สมาชิกเห็นว่าทำได้ สมาชิกทุกคนมีครอบครัวที่อบอุ่น แม้ทำการเกษตรก็มีความสุขได้ สอนให้เป็น คือ ต้องสอนผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้จริงๆ ผู้สอนไม่มีการหวงความรู้ บอกทุกอย่างที่มี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการถ่ายทอดจากควมมีจิตใจที่ดีงาม จึงเป็นที่ยอมรับของชุมชนและบุคคลภายนอก

6.3 สมาชิกทุกคนล้วนมีจิตอาสา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ผู้นำศูนย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่มีค่าตอบแทนแต่เป็นการบริหารงาน โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือให้สมาชิกทุกคนประกอบอาชีพการงานให้เสร็จภารกิจเรียบร้อยก่อนจึงจะมาช่วยเหลือสังคม ซึ่งกรรมการแต่ละคนล้วนมีความชำนาญในแต่ละด้านพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้แก่รุ่นหลังนำไปต่อยอดจนได้รับการยอมรับโดยไม่หวงความรู้

6.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรม เช่น งบประมาณในการฝึกอบรม สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองยะลา สำนักงานปฏิรูปที่ดิน ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ในศูนย์ฯ

6.5 ศักยภาพของผู้นำศูนย์ฯ ในการทำหน้าที่ประธานศูนย์ฯ ของ นายพินัย แก้วจันทร์ พบว่า เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูง สมาชิกให้การยอมรับนับถือทั้งในระดับชุมชน และระดับพื้นที่ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นายพินัย แก้วจันทร์ได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ประธานศูนย์ฯ ต่างๆ เช่น ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประธานกลุ่มปรับปรุงคุณภาพไม้ผล กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงปลา ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนสมทบกิจกรรมชุมชนโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ประธานกรรมการบริหารกองทุนฟื้นฟูเกษตรกรตำบลยุโป ประมงอาสา ครูบัญชีอาสา หมอเดินอาสา ประธานกลุ่มกิจกรรมธรรมชาติ

ประธานอาสาสมัครภาพจังหวัดยะลา ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านพ่อพอเพียง ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านยูโป คณะกรรมการพลังงานทดแทน และเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านยูโป

จากผลงานของนายพินัย แก้วจันทร์ ซึ่งเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเอง จึงทำให้ศูนย์ฯ ประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็งทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นที่ยอมรับในระดับหน่วยงานและสังคมทั่วไป จึงได้รับรางวัลมากมายทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด ดังนี้

- (1) รางวัลเกษตรกรดีเด่น สาขาไร่นาสวนผสมระดับจังหวัด ปี พ.ศ. 2545
- (2) ประธานศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลดีเด่นระดับจังหวัด ปีพ.ศ. 2546
- (3) คนดีศรียะลาในสายตาเยาวชนจังหวัดยะลา ปีพ.ศ. 2546
- (4) เกษตรกรดีเด่นด้านเกษตรอินทรีย์ งานมหกรรมผลไม้เมืองยะลา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2546
- (5) เกษตรกรผู้ดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ปี พ.ศ. 2550
- (6) ประกาศเกียรติคุณ รางวัลสิ่งทอง ด้านผู้นำวิถีเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นระดับเขต 9 ปี พ.ศ. 2551
- (7) วิทยากรเกษตรกรคนเก่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ปี พ.ศ.2551
- (8) โล่เกียรติคุณเกษตรกรดีเด่น สาขาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี 2552 จังหวัดยะลา ปี พ.ศ. 2552
- (9) ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประเภทเกษตรกร ทฤษฎีใหม่ ในการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2552

7. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยูโป

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยูโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา นั้น พบว่า มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานค่อนข้างน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัย สำคัญ 3 ประการ คือ

7.1 เมื่อเริ่มดำเนินการใหม่ๆ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น ไม่ให้การยอมรับและไม่ให้ความสำคัญกับการทำงานของผู้นำศูนย์ฯ เนื่องจากเห็นว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ฯเป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำศูนย์ฯที่มีศักยภาพในการประสานงานและแสวงหาความร่วมมือกับ

หน่วยงานภายนอก ซึ่งปัญหานี้ ศูนย์ฯ ได้ใช้วิธีการดำเนินงานในรูปกลุ่ม คณะกรรมการ และการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน รวมทั้งการใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ จนได้รับการยอมรับในที่สุด

7.2 เดิมศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานด้านการเกษตร เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองยะลา แต่ปัจจุบันได้มีหน่วยงานมาให้การสนับสนุนมากขึ้น เช่น สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดยะลา สำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต 12 รวมทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

7.3 ในระยะก่อตั้งสมาชิกบางคนยังไม่ค่อยเข้าใจหลักและวิธีการดำเนินงาน จึงมีผลต่อจำนวนที่เพิ่มขึ้นและลดลงของสมาชิก ซึ่งปัจจุบันไม่มีปัญหา เนื่องจากผู้นำศูนย์ฯ ได้จัดประชุมชี้แจง และให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง

8. แนวทางการดำเนินงานในอนาคตของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอีกหลายด้าน เช่น ด้านอาคารสถานที่ ต้องมีการพัฒนา คือ อาคารที่พักสำหรับผู้เข้าอบรม เนื่องจากอาคารที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการให้บริการผู้เข้าฝึกอบรม ซึ่งในแต่ละปีจะมีผู้เข้าฝึกอบรมเพิ่มมากขึ้น และมีกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น นอกจากนั้น ในช่วงฤดูฝน ที่พักยังไม่เพียงพอ เพราะไม่สามารถใช้เต็นท์ได้ จึงทำให้มีความยุ่งยากในการบริหารจัดการ

ส่วนในด้านรูปแบบและวิธีการในการจัดกิจกรรม ควรพัฒนารูปแบบของการดำเนินกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการ ทั้งในระดับศูนย์เรียนรู้ฯ เองและการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก ดังนั้น ศูนย์ฯ จำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมที่สามารถบูรณาการกับหลายๆ หน่วยงาน เช่น การจัดการปัจจัยพื้นฐาน การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ไฟฟ้าและพลังงาน และการส่งเสริมอาชีพต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ในด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ควรมีวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ศูนย์ฯ จึงต้องหาวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เช่น การใช้สื่อสารสนเทศ การจำลองพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ การนำแนวคิดใหม่ๆ มานำเสนอให้มีความน่าสนใจ เช่น การเสริมสร้างพลังงานทดแทน การทำแก๊สชีวภาพ การทำเตาชีวมวล การทำแผงโซลาร์เซลล์ การประยุกต์ใช้สมุนไพรไล่สัตว์ ธนาครด้นไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้นำและสมาชิกจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกด้าน ซึ่งในอนาคตจะต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีต่างๆ การทำงานในลักษณะเครือข่าย เป็นต้น ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับสมาชิกของศูนย์ฯ เพื่อรับช่วงต่อการเป็นผู้นำศูนย์ฯ ในรุ่นต่อไป

9. ต้นแบบศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

- ภาวะผู้นำ
- การยึดมั่นในระบบเกษตรผสมผสาน
- กิจกรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัย
ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- จิตอาสาของสมาชิก

ผลสำเร็จในการดำเนินงาน
ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
ตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผล

จากการศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีองค์ประกอบหลายประการที่ทำให้ประสบความสำเร็จ เช่น การยึดมั่นในระบบเกษตรผสมผสาน และนำมาปรับใช้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สารเคมี สามารถช่วยลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช นอกจากนี้ ศูนย์ฯยังเน้นถึงการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อวางแผนในการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีแนวคิดที่ว่า ต้องอดทน สู้งาน หาประสบการณ์ ฟังภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังใช้หลักการ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น โดยการทำให้ดู คือ การอยู่บนวิถีแห่งการพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการทำงานให้ผู้อื่นเห็นว่าเราทำได้จริง และประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกัน สมาชิกทุกคนล้วนมีจิตอาสา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน และการบริหารงานที่เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยให้สมาชิกทุกคนประกอบอาชีพอาชีพการงานให้แล้วเสร็จก่อนจะมาช่วยเหลือสังคม ซึ่งกรรมการแต่ละคนล้วนมีความชำนาญในแต่ละด้านพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้จนลูกศิษย์ไปต่อยอดจนได้รับการยอมรับโดยไม่หวังความรู้ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯอย่างต่อเนื่อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมตลอดมา นอกจากนี้ ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา นั้น พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์ฯค่อนข้างน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัย สำคัญ 3 ประการ คือ (1) เมื่อเริ่มดำเนินการใหม่ๆ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น ไม่ให้การยอมรับและไม่ให้ความสำคัญกับการทำงานของผู้นำศูนย์ฯ (2) ศูนย์ฯได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ได้รับจากหน่วยงานด้านการเกษตร (3) ในระยะก่อตั้งสมาชิกบางคนยังไม่ค่อยเข้าใจหลักและวิธีการดำเนินงาน จึงมีผลต่อจำนวนที่เพิ่มขึ้นและลดลงของสมาชิก

2. อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยุโป ประกอบด้วย การยึดมั่นในระบบเกษตรผสมผสาน มาปรับใช้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สารเคมี สามารถช่วยลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เพราะ สามารถลดปัจจัยการผลิตที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงมาก ทั้งยังเป็นการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังเน้นถึงการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อใช้วางแผนในการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้องและเหมาะสมของศูนย์ฯเอง ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการของศูนย์เป็นไปอย่างโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ วิไลพร ผดุงอรุณ (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่สร้างกำลังใจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน สามารถให้องค์กรดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้

นอกจากนี้ การใช้หลัก ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น โดยการทำให้ดู คือการอยู่บนวิถีแห่งการพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการทำงานให้ผู้อื่นเห็นว่าทำได้จริง และประสบความสำเร็จ อยู่ให้เห็น คือ เป็นตัวอย่างให้คนภายนอกเห็นว่าทำได้ แม้ทำการเกษตรก็มีความสุขได้ สอนให้เป็น เป็นการสอนคนที่ระเบิดจากข้างใน คือ ผู้ที่ต้องการเรียนรู้จริงๆ ไม่มีการหวงความรู้ บอกทุกอย่างที่มี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น การถ่ายทอดจากความมีจิตใจที่ดีงามของผู้นำศูนย์ฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นที่ยอมรับ ของชุมชนและบุคคลภายนอก อาจเป็นเพราะว่า การใช้เทคนิคการสอนลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมสามารถเรียนรู้ได้ดี เข้าใจกระบวนการวิธีการ และมองเห็นภาพอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้แบบการศึกษาเชิงประจักษ์ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ไชยสุวรรณ (2549) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดจากการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

นอกจากนั้น การที่สมาชิกทุกคนล้วนมีจิตอาสา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนและการบริหารงานที่มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ที่ให้สมาชิกทุกคนประกอบอาชีพการงานให้แล้วเสร็จก่อนจึงจะมาช่วยเหลือสังคม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ สมาชิกทุกคนต่างให้ความสำคัญกับกิจกรรมของศูนย์ฯ และ ศูนย์ฯ สามารถจัดแจงการทำงานที่ไม่กระทบภารกิจหลักของสมาชิก ซึ่งเป็นไปตามหลักการพึ่งพาซึ่งกันและกัน จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถขับเคลื่อนงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ได้อย่างพอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาส พันเหตุ (2551) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดเลย โดยพบว่าสมาชิกศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดเลย ล้วนมีจิตอาสา มีความตั้งใจในการทำงาน โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมของกลุ่ม

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 จากผลการศึกษายังพบว่า ศูนย์ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงขาดโอกาสในการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ดังนั้น ศูนย์ฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น

3.2 จากผลการศึกษายังพบว่า วิธีการตามหลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์ฯยังคงใช้วิธีการที่ยังไม่ทันสมัยเท่าที่ควร ดังนั้น ศูนย์ฯ ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้ถ่ายทอดและผู้รับความรู้ได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

บรรณานุกรม

- กชณิกภัทร โสדתุม.(2552).การวิจัยเชิงประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจังหวัดเลย
กรณีศึกษาตำบลบ้านเพิ่มอำเภอผาขาวจังหวัดเลย.วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กรรณิการ์ ชมดี.(2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี
โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คุณวุฒิ คนฉลาด .(2540). ภาวะผู้นำ. (พิมพ์ครั้งที่ 2) ชลบุรี : ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
บูรพา.
- จารุวรรณ ธรรมวัต.(2543). ภูมิปัญญาอีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3) อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- ชานันท์ มั่นธูภา.(2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจังหวัด
ศรีสะเกษไปปฏิบัติ.การค้นคว้าอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ชิต นิลพานิช และกุลธรรณา พงศธร.(2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.(พิมพ์
ครั้งที่ 3) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ถนอม สุขสง่าเจริญ. (2526). บทบาทของกรมการศึกษาต่อการพัฒนาโรงเรียนประชาบาลเขตจังหวัด
สกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวนชัย ชันทะสีมา.(2555). ภาวะผู้นำกับกำลังขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสังกัดกอง
บังคับการตำรวจนครบาล 2 กองบัญชาการตำรวจนครบาล. การค้นคว้าอิสระ รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์.(2527). การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ.(2538). การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรม
การพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดิน
ทอง. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทชี โนเอลเอมี. (1999). กลไกสร้างภาวะผู้นำ.(แปลโดย ทรงวิทย์ เขมเศรษฐ์) กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ธนพล สมัครการ.(2550).ความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงหลังเข้าร่วมโครงการประยุกต์ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติกรณีศึกษาผู้เข้าศึกษาหลังกายทิพย์เพื่อสุขภาพกรมการ
ขนส่งทหารอากาศกองบัญชาการสนับสนุนทหารอากาศ. ภาคนิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ธ สุนทรายุทธ.(ม.ป.ป.). **หลักการและทฤษฎีทางบริหารการศึกษา**. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา.(2546). **การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ : 598 Print.
- นินาสล ทองแถม.(2528). **ผลกระทบของการสร้างถนนต่อการอนุรักษ์ป่าไม้และชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนล่างบริเวณทางหลวงจังหวัดสาย 1072 (ลาดยาว-คลองลาน)**.วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประชุม รอดประเสริฐ.(2542). **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เนติกุลการพิมพ์.
- ประชุม รอดประเสริฐ.(2542). **การวางแผนและการเขียนโครงการ**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ ผาสุกยี่ด.(2541). **ทางเลือกทางรอด**. กรุงเทพฯ: เออาร์อินฟอร์เมชั่นแอนด์พับลิเคชั่น.
- ประยูร ศรีประสาธน์.(2542). **รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประเวศ วะสี.(2542).**เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ.(2542). **การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ.(2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงษ์ศักดิ์ ไชยสุวรรณ (2549) **สภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ภาณุพงศ์ ภูโต.(2551).**การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน.ตำบลเขาสมอคอน.อำเภอท่าม่วง.จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มณีนีภา ชูติบุตร.(2538). “แนวการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน”วารสารหมู่บ้าน. 78(9),10.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.(2546).**ขั้นตอนการมีส่วนร่วม**.สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2558 จาก http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5
- วิไลพร ผดุงอรุณ (2550) **ปัจจัยที่สร้างกำลังใจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวงอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์.(2542). “ภูมิปัญญาชาวบ้านยาชุดพิเศษในการพัฒนา”วารสารวัฒนธรรมไทย. 36(9), 2-4.
- สมยศ นาวิการ.(2540). **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตะวันออก.
- สมยศ นาวิการ.(2543). **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร**.พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 42(6), 41-47

สุชาติ จักรพิสุทธิ์.(2547). “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”วารสารศึกษาศาสตร์.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น 27(4),18 – 23.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์.(2536). **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ**

โรฒพิษณุโลก.

ไสว บุญมา.(2543). **เศรษฐกิจพอเพียง: ภูมิปัญญาชาติไทย กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจ**

พอเพียง. กรุงเทพฯ: พี. เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด

อคิน รพีพัฒน์.(2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษานโยบาย**

สาธารณสุข.

อนันต์ เกตุวงศ์.(2543). **หลักการและเทคนิคการวางแผน.(พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์**

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิญา กังสนารักษ์.(2544). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะ**

ของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อักษร สวัสดิ์.(2542). **กระบวนการเรียนรู้.กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.**

อาส พันเหตุ (2551) **ปัญหาการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์**

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

อำนาจ วงษ์พานิช.(2549).**การศึกษาผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซ**

ธรรมชาติที่มีผลต่อประชาชนตามแนววางท่อส่งก๊าซธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอ

พานทองและอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. ชลบุรี ฯ :

มหาวิทยาลัยบูรพา.

อำพล เสนาณรงค์.(2542). **การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ .สมุทรปราการ : ภัคธรรมศ.**

เอกวิทย์ นวเศรษฐ์.(2554).**การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางผังชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนโพ**

โมสต์และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา.การค้นคว้าอิสระ การวางแผนชุมชนเมืองและ

สภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอี่ยม ทองดี.(2542). **ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น.เอกสารประกอบการบรรยายวิชา วทพช.511**

สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

เอี่ยม ทองดี.(2542). **มรดกธรรมชาติกับภูมิปัญญาพื้นบ้านภาษาและวัฒนธรรม.เอกสารประกอบการ**

อบรมสัมมนาทางวิชาการขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางศรีประไพ อุดมละมุล
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) MRS Sripraphai Udomlamun
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 37299 00133 267
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
4. หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
5. โทรศัพท์มือถือ 0815553717
6. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท ศิลปศาสตรบัณฑิต(พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต(ศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
7. สาขาที่เชี่ยวชาญ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) สังคมศาสตร์
8. ประสบการณ์การทำงาน/ผลงานวิจัย

หัวหน้าโครงการ

ศรีประไพ อุดมละมุล.(2558).คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สำหรับสถานประกอบการ
กรณีศึกษา : บัณฑิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา(งบประมาณบำรุง
การศึกษา 11,000 บาท)

นักวิจัยร่วม

ศรีประไพ อุดมละมุล และคณะ.(2550).การพัฒนาแบบการบูรณาการเครือข่ายสวัสดิการ
ชุมชนระดับอำเภอ : ศึกษากรณีอำเภอปากพะยูนจังหวัดพัทลุง.สำนักงาน
ปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (งบประมาณ
880,000บาท)

ศรีประไพ อุดมละมุลและคณะ.(2553).ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้
สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (งบประมาณแผ่นดิน 50,000
บาท)

ศรีประไพ อุดมละมุลและคณะ.(2554).รูปแบบและวิธีการพัฒนาเยาวชนเพื่อความ
มั่นคงของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
(งบประมาณ 1,200,000 บาท)

ศรีประไพ อุดมละมุลและคณะ.(2557).ความคาดหวังของประชาชน ตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ต่อการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (งบประมาณบำรุงการศึกษา 25,000 บาท)

ประวัติคณะผู้ดำเนินการวิจัย

คนที่ 1

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายเวคิน วุฒิวงศ์
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Vakin Wutthiwong
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3959900533328
3. ตำแหน่งปัจจุบัน รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนภาคใต้ รับผิดชอบพันธกิจด้านการบริการวิชาการ
4. หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
5. โทรศัพท์มือถือ 0897334799
6. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ.2542

ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2538

ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา พ.ศ.2537

7. สาขาที่มีความชำนาญพิเศษ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เวคิน วุฒิวงศ์. (2556). ความเข้าใจในการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในท้องถิ่น กรณีศึกษา : ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ตำบล ทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. งบประมาณการศึกษาประจำงบประมาณ พ.ศ. 2556,มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

เวคิน วุฒิวงศ์ และคณะ. (2553). ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.สาขาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

เวคิน วุฒิวงศ์. (2542). ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้. ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เวคิน วุฒิวงศ์. (2540). แนวคิดและรูปแบบการประกอบอาชีพทางการเกษตรของผู้นำท้องถิ่น : กรณีศึกษา นายแก้ว ศรีคง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านธนิศคำเที่ยง ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. จุลสารวิชาการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร 5,4. (ก.พ.-เม.ย 40) 40-41.

คนที่ 2

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายซุลฟีกอร์ มาโซ
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) MR. Sulfikor Maso
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 9506 00280 36 1
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการสำนักงานคณะบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
5. โทรศัพท์มือถือ 0892994818
6. ประวัติการศึกษา
ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พ.ศ 2547
ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ 2542
7. สาขาที่เชี่ยวชาญ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) สังคมศาสตร์
8. ประสบการณ์การทำงาน/ผลงานวิจัย
นักวิจัยร่วม
ซุลฟีกอร์ มาโซและคณะ. (2542).อาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการบริโภคในชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).(งบประมาณ 300,000 บาท)
ซุลฟีกอร์ มาโซและคณะ. (2543).ผักพื้นบ้านเสริมความเข้มแข็งของชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).(งบประมาณ 350,000 บาท)
ซุลฟีกอร์ มาโซและคณะ. (2545). ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำสายบุรี (โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิภาคลุ่มน้ำสายบุรี) มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย. (งบประมาณ 700,000 บาท)
ซุลฟีกอร์ มาโซและคณะ. (2548). การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในลุ่มแม่น้ำปัตตานี.สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (งบประมาณ 1,500,000 บาท)
ซุลฟีกอร์ มาโซและคณะ. (2548). การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. สำนักงานการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) (งบประมาณ 4,000,000 บาท)

ซูลฟีกอร์ มาโซและคณะ.(2551). การตอบรับจากภาคประชาชนต่อการจัดตั้งศูนย์กลางอิสลามศึกษานานาชาติในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.สำนักงานการอุดมศึกษา (งบประมาณ 2,741,602 บาท)

ซูลฟีกอร์ มาโซ และคณะ.(2557) ความคาดหวังของประชาชน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ต่อการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (งบประมาณบำรุงการศึกษา 25,000 บาท)

คนที่ 3

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวสุพัตรา รุ่งรัตน์
. ชื่อ- นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) MRS.Supattra Rungrut
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3900300312 594
3. ตำแหน่งปัจจุบัน พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ (อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน)
4. หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
5. โทรศัพท์มือถือ 0864907636
6. ประวัติการศึกษา
ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา พ.ศ. 2549 -2552
ระดับปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย พ.ศ 2545 - 2548
7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) สังคมศาสตร์
8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

หัวหน้าโครงการ

สุพัตรา รุ่งรัตน์และคณะ.(2557) ความคาดหวังของประชาชน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ต่อการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (งบประมาณบำรุงการศึกษา 25,000 บาท)

สุพัตราอินทรีศิริ.(2552) การกำหนดยุทธศาสตร์การตลาดการเลี้ยงนกเขาชวา กรณีศึกษาอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

นักวิจัยร่วม

สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ.(2555) การประเมินความเข้มแข็งของภาคประชาคมที่ผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย กรณีศึกษาภาคประชาคม จังหวัดยะลา.มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

คนที่ 4

1. ชื่อ (ภาษาไทย) นางสาวจรรยา วงศ์กำแหง
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Miss Chariya Wongkamhang
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3949900260411
3. ตำแหน่งปัจจุบัน (อาจารย์สัญญาจ้างสายวิชาการ) อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
4. หน่วยงานที่สังกัด สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
5. โทรศัพท์มือถือ 086 – 2995066
6. ประวัติการศึกษา
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา พ.ศ. 2547
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ. 2551
7. สาขาที่มีความชำนาญพิเศษ (สังคมวิทยามานุษยวิทยา)
8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
จรรยา วงศ์กำแหง.(2551).ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.